

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Історичний факультет

Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи

магістра

**на тему: “Інквізиція в контексті середньовічного
європейського права”**

Виконав: студент VI курсу

денної форми навчання

напряму підготовки (спеціальності)

032 - історія та археологія

Бузіашвілі Георгій Гочайович

Керівник: доктор історичних наук,

професор, професор кафедри

історії стародавнього світу

та середніх віків

Каріков Сергій Анатолійович

Рецензент:

зав. кафедри історії стародавнього

світу та середніх віків

доктор історичних наук, професор

Сорочан Сергій Борисович

Харків – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Історіографія, аналіз джерел та методологія.....	7
1.1. Огляд історіографії дослідження.....	7
1.2. Огляд джерельної бази дослідження.....	10
1.3. Методологія та методи дослідження.....	13
РОЗДІЛ 2. ІНКВІЗИЦІЯ: ПОХОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК	15
2.1. Історичний огляд інквізиції в контексті середньовічного європейського права.....	15
2.2. Правові засади та основні принципи інквізиції.....	24
2.3. Вплив інквізиції на соціокультурний та юридичний ландшафт середньовіччя.....	31
РОЗДІЛ 3. ІНКВІЗИТОРИ ТА ПРОЦЕСИ СУДОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ	41
3.1. Роль та функції інквізиторів у середньовіччі.....	41
3.2. Процеси судових розслідувань та методи інквізиційного правосуддя.....	52
3.3. Юридичні аспекти обвинувачення, захисту та вирішення справ.....	66
РОЗДІЛ 4. СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ІНКВІЗИЦІЙНІ ПРАКТИКИ	79
4.1. Вплив інквізиції на подальший розвиток правових систем.....	79
4.2. Сучасні оцінки інквізиційних практик та їх віддзеркалення у правових нормативах.....	86
4.3. Порівняльний аналіз інквізиційного правосуддя та правових систем сучасності.....	96
ВИСНОВКИ	107
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	111
РЕЗЮМЕ	121
RESUME	122

ВСТУП

Актуальність дослідження. Інквізиція, як історичне явище, завжди привертала увагу як істориків, так і правознавців, спонукаючи до глибокого аналізу та розуміння її ролі в формуванні правових систем та соціокультурного ландшафту. У контексті походження та розвитку інквізиції, розгляд її історичних коренів та впливу на формування середньовічного європейського права є невід'ємною складовою аналізу. Середньовічна інквізиція відома своїми особливими правовими засадами та принципами, які суттєво відрізняли її від інших форм судочинства того часу. Роль інквізиторів, їх функції, практики судових розслідувань у середньовіччі відігравали значну роль у формуванні юридичної системи та кардинально вплинули на соціокультурний ландшафт того часу.

Сучасне розуміння інквізиційних практик та їх вплив на правові системи відкриває широкі можливості для аналізу та порівняльного дослідження. Вплив інквізиції на більш пізні правові системи, їх відображення у правових нормативах, а також сучасні оцінки інквізиційних практик, порівняльний аналіз із сучасним правосуддям стають об'єктом зацікавлення сучасних дослідників.

Враховуючи актуальність та значущість вивчення інквізиції як історичного та правового явища, робота пропонує аналіз походження, розвитку та сучасного розуміння інквізиційних практик, враховуючи їх вплив на формування правових систем та соціокультурного контексту.

Об'єктом дослідження є інквізиція як історичне та правове явище.

Предметом дослідження є історичні корені, розвиток, інституційні особливості, методи та практики інквізиції в середньовіччі, а також її вплив на правові системи та соціокультурний контекст.

Хронологічні межі дослідження зумовлені появою перших інквізиційних трибуналів в першій половині XIII ст. та скасування цього апарату на початку XX ст. Але, зазначені хронологічні рамки дещо умовні: судочинство в питанні сповідування релігійних норм відсилає нас ще до Нікейського собору 325 року, а перші аутодафе виникають вже в X ст., що свідчить про поступове оформлення середньовічної інквізиції в тому вигляді, яке буде розглянуте в цьому дослідженні. Верхня хронологічна межа також є проблемною. Офіційно інквізиція була реорганізована у 1908 році, але з втратою Римо-католицької церкви всеосяжного, на відміну від доби високого середньовіччя, політичного та морально-релігійного впливу, світські держави відміняли інквізицію на своїх теренах у різні часи; так, наприклад, у другій половині XVIII ст. інквізиція була скасована у Франції, у першій половині XIX ст. — в Іспанії та Португалії, а в Італії — у середині XIX ст. До того ж, дослідження охоплює сучасні правові аспекти у якості порівняння з добою середньовічної інквізиції, що в свою чергу обумовлює верхню хронологічну межу.

Територіальні межі дослідження охоплюють майже весь Європейський континент, що був основним центром діяльності інквізиції.

Метою дослідження є визначення інквізиції як історичного феномену, її впливу на правові системи та соціокультурний ландшафт. Розкриття принципів, методів і практик інквізиції, аналіз її ролі у формуванні правосуддя та культурного контексту середньовіччя, а також її наслідки для сучасних правових систем є ключовими аспектами цієї мети.

Завдання дослідження охоплюють:

- історичний аналіз походження та розвитку інквізиції в контексті середньовічного європейського права;
- вивчення правових засад і основних принципів, на яких базувалась інквізиція;

- аналіз впливу інквізиції на соціокультурний та юридичний ландшафт середньовіччя;
- визначення ролі та функцій інквізиторів у середньовіччі, аналіз процесів судових розслідувань та методів інквізиційного правосуддя;
- дослідження юридичних аспектів обвинувачення, захисту та вирішення справ у контексті інквізиційного судочинства;
- аналіз впливу інквізиції на подальший розвиток правових систем;
- оцінка інквізиційних практик та їх відображення у сучасних правових нормативах;
- порівняльний аналіз інквізиційного правосуддя та правових систем сучасності.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному підході до вивчення інквізиції, що враховує як її історичні аспекти, так і вплив на сучасні правові системи. Вперше розглядається інквізиція як складний феномен, який має не лише правові, але й соціокультурні та моральні аспекти. Аналіз впливу інквізиції на подальший розвиток правових систем та її відображення у сучасних нормативах є інноваційним підходом, який розширює розуміння історико-правової науки.

Теоретичне значення дослідження полягає у вдосконаленні теоретичних концепцій історико-правової науки, а також у поглибленні розуміння процесів формування правових систем та їх взаємозв'язку з соціокультурним середовищем. Аналіз інквізиції дозволяє виявити певні закономірності у розвитку правосуддя та його вплив на суспільство, що може бути корисним для теоретичних розвідок у галузі історії та правознавства.

Практичне значення дослідження полягає у можливому використанні його результатів для подальшого реформування правових систем, а також для більш глибокого розуміння історичних та культурних факторів, що впливають

на правосуддя в сучасному світі. Результати дослідження можуть бути корисними для істориків, правознавців, а також для освітніх та наукових закладів, що працюють у галузі історії та права.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел, що налічує 115 позицій (на 10 сторінках). Загальний обсяг роботи – 122 сторінок.

Апробація дослідження. Вплив на європейське суспільство чернечих орденів домініканців та францисканців, які були кадровою базою для інквізиції та судів, було розглянуто в доповіді на Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених “Наука в соціокультурному розвитку людства: історичне становлення і сучасний стан” Національного університету цивільного захисту України (14 листопада 2024 року), тези якої надруковані:

Бузіашвілі Г.Г. Вплив францисканських та домініканських ченців на розвиток європейської науки. *Наука в соціокультурному розвитку людства: історичне становлення і сучасний стан: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених*. Х.: Національний університет цивільного захисту України, 2024. С. 164-165.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІОГРАФІЯ, АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ТА МЕТОДОЛОГІЯ

1.1 Огляд історіографії дослідження

Аналізуючи наукові дослідження за темою, варто систематизувати дві групи: роботи, що вивчають безпосередньо саму інквізицію, і роботи, які частково зачіпають тему нашого дослідження, а саме юридичний аспект інквізиції. Найбільш важливою проблемою дослідження історіографії є достовірність інформації, на основі якої вивчається інквізиція. Іспанський історик Хуліан Худеріас популяризував у своїх дослідженнях так звану "Чорну легенду" – вагоме припущення, згідно з яким більшість джерел щодо інквізиції були навмисно спотворені протестантами в епоху Реформації. Справді, якщо провести аналіз особистостей, які писали про інквізицію, стає зрозуміло, що їхні роботи — метод ідеологічної боротьби з Римо-католицькою церквою.

Одним з перших вчених, що писали про інквізицію, був Джон Фокс (1516-1587) – англійський історик, пуританин, який у своїй праці “*Actes and Monuments*” порівнював ранньохристиянських мучеників із протестантами, що потрапили під нагляд інквізиції. Працював автор під заступництвом королеви Англії Єлизавети I.

Касіодоро де Рейна (1520-1594) — іспанський чернець, що прийняв протестантизм. Автор перекладу Біблії на іспанську та “*Sanctae Inquisitionis hispanicae artes aliquot detectae, ac palam traductae*” (Heodelberh, 1567), написаний теж під заступництвом Єлизавети I. Касіодоро мав особисту ненависть до інквізиції – його праці потрапляли під “Індекс заборонених книг”, а на батьківщині його затаврували як єретика.

У 1692 р. вже в Амстердамі було видано велику працю Філіпа Лімбаха з історії інквізиції у Франції та Іспанії. Автор неодноразово посилався на документи інквізиції, які на той час мали бути засекречені папським архівом.

Таким чином, біля витоків теми стоять протестанти-кальвіністи; англійці-пуритани починаючи з епохи Генріха VIII та Єлизавети I; французи, які намагалися знизити політичний статус Іспанії Габсбургів; Голландія у спробах боротьби за незалежність від Іспанії.

Серйозною працею з історії інквізиції став двотомний твір «*Histoire critique de l'inquisition d'Espagne*» [65; 66] колишнього секретаря іспанської інквізиції Хуана Антоніо Льоренте (1756–1823). Льоренте, будучи іспанським лібералом, співпрацював з Жозефом Бонапартом, сподіваючись, що французи здійснять в Іспанії необхідні прогресивні реформи. За дорученням французької влади автор написав історію інквізиції Іспанії з метою дискредитувати династії Трастамара та Габсбургів – правителів Іспанії у роки полювання за єретиками. Льоренте, як і його попередники, мав особистий мотив під час написання своєї роботи. Жозеф Бонапарт у 1813 році скасував інквізицію і багато ченців було усунуто з посад. Будучи секретарем і володіючи доступом до архівів, Льоренте пішов на співпрацю з французькою владою. Згідно з його твердженнями, з 1481 по 1808 роки в Іспанії було засуджено інквізицією 341 021 особу. З них 31 912 людей було спалено живими. Навіть через 200 років після публікації цієї роботи серед істориків продовжуються суперечки з приводу цієї статистики. Прихильники Римо-католицької церкви вважають, що спалених було в рази менше, ніж у відомостях Льоренте.

Після праці Х. А. Льоренте у другій половині XIX ст. були видані такі роботи, як "Історія інквізиції" Л. Галлуа (1845), А. Арну "Історія інквізиції" (1869) [21], "Торквемада" М. В. Барро (1893) [22], "Історія інквізиції в середні віки" (1888) [104] Генрі Чарльза Лі. Праця останнього є найбільш авторитетною, на думку майбутніх дослідників. Книга складається з трьох томів: «Походження та устрій», «Інквізиція у різних християнських землях», «Приватні випадки інквізиційної діяльності». Кожен том містить у собі велику кількість архівних

записів, частина яких була взята у Льоренте. Однак, Лі дуже часто коментує джерела і перевіряє їх достовірність на відміну від своїх попередників.

Загальну історію інквізиції виклав Артюр Арну в 1869 році. Автор дає уявлення про зародження, еволюцію, діловодство і побут інквізиції. Арну більше приділяє увагу іспанської інквізиції, дає чіткий історичний портрет Торквемади, Вальдеса та його наступників. Автор наводить документи ватиканських архівів, показує, як змінювався апарат інквізиції у різні епохи за різних правителів.

У сучасну добу дії домініканської інквізиції проти катарського руху вивчав французький дослідник Ів Досат, що з 1950-х років провів численні дослідження стосовно протоколів інквізиції, аналізуючи загальні тенденції та статистику діяльності раннього трибуналу.

Тема інквізиції не оминула й Російську імперію. Наприкінці XIX - початку XX століття було надруковано кілька книг, переважно компілятивних з огляду на зарубіжні дослідження. Серед них «Нариси історії інквізиції» [29] В. Велічкіної (1906), «Середньовічні єресі та інквізиція» М. Н. Покровського (1897). Інквізиція в контексті Альбігойського хрестового походу була розкрита Миколою Олександровичем Осокіним "Історія Альбігойців та їх часу" [70] (1869-1872), та роботою Зої Ольденбург "Багаття Монсеґюра. Історія Альбігойських хрестових походів" [69].

Радянська історіографія щодо європейської інквізиції мала здебільшого ідеологічний характер. Так, дослідник І. Р. Григулевич на кшталт марксистсько-ленінської теорії у своїй роботі «Інквізиція» [34] (1970) намагався дискредитувати християнську церкву. Григулевич часто посиляється на дослідження Фрідріха Енгельса, зокрема, "Походження сім'ї, приватної власності та держави" (1884), підтримуючи тезу про гегемонію церкви у

феодалському суспільстві та бажання інквізиції запобігти науковому розвитку індивідів.

Якщо Григулевич у своїх дослідженнях дає оцінку інквізиції з погляду марксизму, за часом пізнішого філософського напрямку, ніж сама інквізиція, то С.Г. Лозинський у працях «Історія папства» та «Історія іспанської інквізиції» [63; 64] досліджує предмет крізь призму часу. Хоча область дослідження Лозинського помітно більша ніж у Григулевича, Самуїл Горацієвич розглядає інквізицію як закономірний етап у розвитку теократичної влади в Європі, при цьому активно не засуджуючи і не підтримуючи її.

Історію Римо-католицької церкви також розбирав угорський історик Ене Гергей у творі «Історія папства» (1996). Гергей, як і Лозинський, описує повну політичну історію папства, приділяючи увагу законодавчим актам пов'язаних з інквізицією.

У ХХІ столітті була написана низка робіт на тему нашого дослідження. Серед них "Іспанська інквізиція: плачі та жертви" (2000) З. І. Плавскіна, "Іспанська інквізиція" (2002) В. Холта, "Історія інквізиції" (2002) А. Л. Мейкока, «Інквізиція: генії та лиходії» (2006) [69] Н. В. Будур.

1.2 Огляд джерельної бази дослідження

Для нашого дослідження незрівнянно інформативною є праця домініканського монаха-інквізитора Бернара Гі (1261-1331 pp.) "Повчання інквізиторам" (лат. *Practica Inquisitionis heretice pravitatis*) [2], написана в 1324 році. Єдиним джерелом раннього життя Бернара є агіографічні твори, складені його племінником П'єром Гі в спробі канонізувати свого дядька. Гі народився 1261 року в селі Руайєр у регіоні Лімузен. У віці дев'яти років увійшов до домініканського монастиря в Ліможі як послушник і був прийнятий в орден Ліможським настоятелем Стефаном Саланхакським 16 вересня 1280 року. У

лавах домініканців вивчав граматику, логіку та богослов'я, а після закінчення навчання був призначений лектором. Між 1307 та 1323 роками, за вказівкою Папи Климента V та Папи Іоанна XXII, Гі служив головним інквізитором Тулузи та всього Лангедока, регіону, який з початку XIII ст. залишався "оплотом єресі". Загалом трибунали, очолювані Гі, засудили 636 осіб за 940 пунктами звинувачення у єресі. У дев'ятнадцятому столітті історики дійшли єдиної думки, що Гі організував спалення понад шістсот людей. Однак пізніші дослідження показали, що не більше 45 осіб, засуджених Гі (приблизно 7% від загальної кількості), були страчені.

“*Practica Inquisitionis heretice pravitatis*” Бернара Гі стала практичним керівництвом для інквізиторів. Хоча інквізитори мали освіту в галузі теології і могли ідентифікувати єретиків, вони ще не мали емпіричного досвіду. Керівництво Гі складалося з п'яти частин: перші три були формулярами, надаючи шаблони, які мали використовуватися для виголошення вироків під час «загальних проповідей», а четверта відтворювала документи, що викладали та підтверджували повноваження інквізитора. П'ята книга («*De modo, arte et ingenio inquirendi et examinandi heretics, credentes et complices eorumdem*») надавала інформацію про віровчення катарів, вальденсів, апостоликів та євреїв, а також методи допитів для кожної групи. Посібник був заснований на практичному досвіді Гі, але також багато в чому спирався на твори інших інквізиторів («*Tractatus de diversis materiis predicabilibus*» Стівена Бурбона і «*De inquisitione Hereticorum*» Давида з Аугсбурга). Шість рукописів твору Гі збереглися в архівах Тулузи, Бібліотеки Ватикану, Британського музею та Національної бібліотеки в Парижі. Перше друковане видання було опубліковано в 1886 році, коли текст був перекладений французьким єпископом Бове Марі-Жан-Селестеном Дуге.

Текст Гі був одним із найбільш широко копіюваних і читаних інквізиторських посібників у середньовічний період. Його замінив лише каталонський інквізитор Ніколас Еймеріх (1316–1399 рр.) “*Directorium Inquisitorum*”. У віці 18 років Еймеріх вступив до Домініканського ордену у своєму рідному місті, Жироні, в ньому ж і працював на посаді генерального інквізитора в Арагоні. У 1352 році отримав богословську освіту, яка відкрила для нього нові перспективи - з 1357 року зайняв керівну посаду в трибуналі. Еймеріх двічі був вигнаний з посади генерального інквізитора королем Петром IV та Іоанном I через переслідування лулістів. Під час свого першого вигнання у 1376 році, перебуваючи в Авіньйоні, написав “*Directorium Inquisitorum*” – керівництво для інквізиторів, яке мало практичні поради про те, як проводити розслідування, розпізнавати види єресі, обговорення питань юрисдикції та належної процедури судового розгляду. У ньому також описані різні хитрощі, які єретики часто використовували на допитах. Еймеріх часто посилається на методи Бернара Гі і навіть доповнює їх катуваннями. Генеральний інквізитор Арагона так само прирівнює чаклунство та укладання договорів з дияволом з єретичними вченнями. Ця ідея отримає своє продовження вже наприкінці XV ст. завдяки інквізитору Генріху Крамеру (трактат *Malleus Maleficarum*).

Основним корпусом юридичних джерел з історії інквізиції є звіти Вселенських соборів, папські булли, і едикти, що регулюють положення інквізиції в окремих державах.

Найбільш значущим для нашого дослідження є офіційні положення третього пленарного засідання Четвертого Латеранського собору (11 листопада — 14 грудня 1215 р.), на якому були виголошені 70 канонів, багато з яких вирішували питання, пов'язані з євреями і єретиками в Європі. Особливо важливим є третій канон "Про єретиків", відповідно до якого Папа Інокентій III засновував інквізицію як додатковий спосіб боротьби з катарами, що, в свою

чергу, стало підґрунтям для створення двох орденів, заснованих кастільцем Домініком де Гусманом і тосканцем Франциском Ассізьким.

Булла папи Інокентія IV «Ad extirpanda» [7] (1252 р.) стала характерним продовженням політики Інокентія III щодо єретиків. "Ad extirpanda" була підписана 15 травня 1252 після ряду погромів катарів на Півдні Франції. Постанова масово легітимізувала тортури проти єретиків, які раніше застосовувалися як крайній захід. Цей указ практично "розв'язував руки" інквізиторам і мав великий вплив на європейську інквізицію. "Ad extirpanda" офіційно була скасована в 1816 році папою Пієм VII.

1.3 Методологія та методи дослідження

Для вирішення поставлених завдань у дослідженні нами було використано як загальнонаукові методи й підходи, так і джерелознавчі методи історичного дослідження. Серед загальнонаукових методів найпоширенішим є метод аналізу та синтезу, за яким ми маємо відокремлено розглянути кожен предмет дослідження з подальшим їх синтезом для створення загальної картини правової діяльності інквізиції. Теоретичний аналіз дозволяє виявити основні концепції, принципи та підходи, які керували інквізиційним правосуддям. Проблемний підхід дає можливість розкрити походження і розвиток інквізиції, виявити ключові етапи її історії та встановити зв'язки з іншими історичними подіями та процесами. Системний підхід дає можливість розглядати інквізицію як складову частину соціально-правової системи в контексті її взаємодії з церквою, державою та суспільством.

Серед спеціально-історичних та допоміжних методів історичного дослідження були використані такі методи, як герменевтичний, що дає змогу аналізувати первинні джерела – правові акти, літературні твори, листування тощо – для реконструкції інституту інквізиції у середньовіччі та розуміння

менталітету того часу. Структурно-формальний аналіз джерел спрямований на розкриття внутрішніх компонентів джерела, заради отримати більш глибокого розуміння його організації, хронології, логіки або смислу, завдяки чому ми маємо змогу встановити організацію джерела та зв'язки між його частинами. Саме джерелознавчі методи є найважливішими та найактуальнішими при вивченні інквізиції через її бюрократичні форми – численні списки, доповіді, юридичні накази, методики пошуку та здійснення допиту, що були особливим жанром літератури, важливим для кожного інквізитора.

Постійні спроби істориків, як англо-американських (британських, американських, австралійських) так і європейських (особливо французьких, італійських, німецьких) створити синтетичну історію єресі чи зобразити її боротьбу проти ортодоксії (на прикладі історії інквізиції) мають наслідками достатньо суперечливе становище між традиційними та сучасними історіографічними схемами названих процесів.

РОЗДІЛ 2. ІНКВІЗИЦІЯ: ПОХОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК

2.1 Історичний огляд інквізиції в контексті середньовічного європейського права

Інквізиція — це інститут, що виник у середньовічній Європі як система церковних та світських судів, призначених для розслідування, суду та покарання "єретиків" й інших осіб, що порушували церковну доктрину або піддавали критиці суспільний лад. Створена для боротьби з релігійними відхиленнями, інквізиція втілювала в собі владу церкви над духовними питаннями та була інструментом утримання єдності в межах офіційної доктрини. Вона діяла як у цілях запобігання єресі, так і для підтримки соціальної та релігійної стабільності шляхом придушення будь-яких відхилень від прийнятої доктрини віри. У своїй сутності інквізиція була механізмом, що об'єднував релігійну, політичну та правову владу в одному органі, який володів величезними повноваженнями і був практично незалежним від інших судових органів [48, с. 72].

Історичний огляд інквізиції в контексті середньовічного європейського права відображає складну динаміку взаємодії між релігійними та світськими владами того часу.

Становлення інквізиції варто віднести ще до середини XII століття, коли поняття інквізиції почало набувати формальної організації та структури. Перші прояви інквізиційних практик виникли під впливом папської боротьби з єресями та релігійними відхиленнями, яка спричинила запровадження судових процедур для виявлення та покарання "єретиків". Вперше такий судовий інститут з'явився під час Альбігойського хрестового походу 1209-1229, коли під час взяття міст які були заселені переважно єретиками-катарами, хрестоносці не могли виявити, хто є ортодоксальним християнином, а хто є єретиком. Саме тому

потрібен був орган який би виявляв та розслідував “єретичну гріховність” мирян. Найвідомішим прикладом такої діяльності є діяльність Інквізиції, яка була офіційно заснована у 1231 році папою Григорієм IX. Цей акт встановив організаційну та правову базу для проведення інквізиційних процесів, надавши інквізиторам широкі повноваження у суді над "єретиками" [63, с. 137]. Водночас цей крок визначався тривалою попередньою практикою боротьби церковних діячів з ідейними противниками.

Релігійні та політичні передумови для виникнення інквізиції в середньовічній Європі були досить складними та мали коріння у різноманітних соціокультурних, релігійних та політичних чинниках того періоду. Перш за все, інквізиція виникла в умовах релігійних конфліктів та кризи авторитету Церкви. Середньовіччя було періодом інтенсивного релігійного життя, де християнство міцно впливало на всі сфери суспільства. Проте, з розвитком гетеродоксальних вчень та релігійних війн, Церква відчула потребу в механізмі контролю та боротьби з їх поширенням [111].

Політична обстановка також вплинула на виникнення інквізиції. Зокрема, зростання влади монархій та поступова централізація влади призвело до того, що церковні інституції стали розглядати інквізицію як засіб для підтримки свого впливу та контролю над народом. Монархи, прагнучи зміцнити свою владу, використовували інквізицію для боротьби з будь-якими проявами внутрішньої та зовнішньої загрози. Виникнення інквізиції було результатом взаємодії релігійних та політичних факторів, які викликали необхідність впровадження ефективного механізму контролю за релігійною доктриною та збереження стабільності в суспільстві [60].

Перші прояви інквізиційних практик спостерігалися задовго до її офіційного утвордження як інституту. У середньовічній Європі ці практики часто виникали як реакції на спалахи ересі та інших форм відхилення від

офіційної доктрини Церкви. Церковні ієрархи часто використовували свої владні повноваження для проведення розслідувань та судів щодо звинувачених у вірогідно несправній вірі. Ці розслідування, хоч і не були структурованими як інквізиційні суди, часто відбувалися без відкритого судочинства та застосовували жорсткі методи покарання.

Перші інквізиційні практики також можна помітити у діях окремих монастирів та релігійних орденів, які намагалися очистити свої спільноти від будь-яких елементів, що відхилялися від офіційної доктрини. Ці спроби контролю за вірою та доктриною часто супроводжувалися застосуванням катувань та інших жорстоких методів, щоб вимусити визнання вини або відмову від "єретичних" поглядів. Такі непрофесійні та часто жорстокі дії передували офіційному утвердженню інквізиції, але вони відображали важливість контролю за релігійною доктриною та визнання Церкви необхідності вживати заходи для збереження "чистоти" віри серед своїх прихильників [25, с. 51].

Утворення офіційної структури інквізиції було результатом потреби церковної ієрархії в систематизації та стандартизації процесу боротьби з ересею та відхиленням від офіційної доктрини. Перші кроки у створенні цієї структури були зроблені в XI-XII століттях, коли папа Інокентій III (1198–1216) видав буллу "Де Глоріоса", яка закликала до боротьби з єретиками. Ця булла стала першим кроком у формуванні централізованої системи інквізиції, яка мала забезпечити єдність церковної доктрини в Європі.

Проте, справжнє утворення офіційної структури інквізиції відбулося в XII-XIII століттях, коли папи Луцій III (1181–1185) та Григорій IX (1227–1241) видавали булли, які надавали владі в церковних справах право призначати інквізиторів, відкривати суди і накладати покарання на тих, хто був звинувачений у відхиленні від віри. Ці дії сприяли формуванню інквізиційних трибуналів, які забезпечували проведення судових процесів згідно з канонічним

правом. Утворення офіційної структури інквізиції було складним і довготривалим процесом, який відбувався під впливом церковної ієрархії та папських булл, які надавали церковним владам право контролювати та карати тих, хто порушував церковні доктрини [77, с. 77].

Подальший розвиток процедур та методів судочинства інквізиції відбувався в середньовічній Європі під впливом різних факторів, включаючи релігійні, політичні та соціокультурні зміни. Спочатку інквізиційні суди були досить неструктурованими та мали мало формалізованих процедур. Проте з часом вони стали все більш систематизованими та організованими.

Перші інквізитори використовували різноманітні методи, щоб отримати визнання вини обвинувачених. Ці методи включали катування, які вважалися ефективними засобами отримання зізнань. Проте з часом були розроблені більш формалізовані процедури, такі як запитання, перехресні допити та вивчення доказів, які допомагали визначити вину чи невинуваченого [42].

Було створено спеціалізовані інквізиційні трибунали, які були відповідальні за розгляд справ щодо релігійної віри. Ці трибунали склалися з інквізиторів, які мали спеціальну підготовку та повноваження вести судові процеси. Розвиток процедур та методів судочинства інквізиції відбувався в напрямку більшої організації та формалізації, що відображало потребу в стандартизації правосуддя та забезпечення справедливого розгляду справ.

Роль інквізиції в збереженні релігійної доктрини в середньовічній Європі була надзвичайно важливою і ключовою. Церква вважала, що збереження чистоти віри та правильності доктрини є одним з її основних обов'язків, і інквізиція була одним з інструментів, яким вона користувалася для досягнення цієї мети. Інквізитори вважали себе стражами правовіря та оборонцями чистоти християнської віри [51, с. 121].

Одним з основних методів інквізиції в збереженні релігійної доктрини було виявлення та придушення будь-яких форм відхилення від офіційної церковної вчення. Інквізитори активно переслідували і судили тих, хто вважався "єретиками", тобто тих, хто відхилявся від установлених релігійних уявлень, та покладали на них відповідні покарання. Це мало на меті запобігти поширенню "хибних" доктрин та зберегти єдність віри серед християнського народу.

Ще одним способом, яким інквізиція забезпечувала збереження релігійної доктрини, було проведення церковних судів над тими, хто був звинувачений у розповсюдженні "єретичних" ідей чи практик. Ці суди дозволяли Церкві встановлювати офіційні докази порушення віри та приймати відповідні рішення щодо покарання винних. Інквізиція відігравала ключову роль у збереженні релігійної доктрини в середньовічній Європі, допомагаючи Церкві боротися з будь-якими загрозами для доктрини та забезпечуючи єдність віри серед християнського народу [97].

Взаємодія інквізиції з церковною ієрархією та папськими владами в середньовіччі була тісною та досить складною. Церковна ієрархія, включаючи папську курію та єпископів, часто виступала як підтримка інквізиції, надаючи їй правову та моральну підтримку в її діяльності. Папи й інші вищі церковні чиновники видали багато булл та декретів, які закріплювали інквізиційні процедури та надавали їй дозвіл на дії. Така підтримка з боку церковної ієрархії дозволила інквізиції функціонувати з великою автономією та незалежністю. Інквізитори часто мали широкі повноваження, включаючи право арешту, проведення допитів та винесення судових рішень.

Однак, взаємодія інквізиції з папською курією також може бути визначена як суперечлива. Хоча папи надавали інквізиторам підтримку, вони також контролювали їхню діяльність і часом втручалися в судові процеси. Папська курія мала інтерес у тому, щоб інквізиція забезпечувала збереження релігійної

єдності та підтримувала авторитет церкви в суспільстві. Взаємодія інквізиції з церковною ієрархією та папськими владами була складною та динамічною, але в цілому сприяла підтримці інквізиції та забезпеченню її функціонування в межах церковних рамок [82, с. 89].

Вплив реформації та контрреформації на інквізицію був значний і відобразився на її функціонуванні та методах діяльності. Реформація, яка почалася у XVI столітті, спричинила значні зміни в релігійному ландшафті Європи, а також у церковній ієрархії. Поява протестантських церков та ідеології реформації порушила монополію Римської Церкви на контроль над релігійним життям. Це призвело до зростання напруженості між католицькою церквою та протестантськими групами, що, у свою чергу, вплинуло на діяльність інквізиції. Інквізиція стала активно переслідувати та судити представників нових релігійних груп, вважаючи їх за "єретиків", що загрожує чистоті віри та єдності церкви [106].

Контрреформація, відома також як Католицька реформація (конфесіоналізація), була реакцією Римської Церкви на виклики Реформації. Вона мала на меті відродження та підсилення католицької віри та влади в Європі. У цьому контексті інквізиція стала ще активнішою у своїй боротьбі з "єретиками" та іншими відхильниками від офіційної доктрини, прагнучи зберегти віру і єдність католицької церкви. Реформація та контрреформація суттєво вплинули на діяльність інквізиції, роблячи її ще більш активною та агресивною у боротьбі за збереження релігійної єдності та влади католицької церкви.

Міжнаціональні відмінності у практиці інквізиції виявлялися через різноманітність культурних, історичних та соціальних умов у різних країнах та регіонах. Наприклад, в Іспанії інквізиція мала особливо жорстокий характер, частково через історичну спадщину Реконквісти і політичній ситуації в країні.

Особливу увагу слід приділити персоналіям іспанської інквізиції, зокрема – генеральному інквізитору Томасу Торквемаде (1420 – 1498 рр.), який займав цю посаду з вересня 1483 року до смерті. Лозінський, даючи оцінку великому інквізитору, вважав, що Торквемада був зацікавлений у боротьбі з єретиками: “При вступі Ізабелли на престол, Торквемада, здавалося, як і раніше залишався чужим усякого честолобства, відмовився від архієпископського звання та кардинальського капелюха. Торквемада розраховував стати вище єпископів та інших членів духовної ієрархії, бути наділеним особливими повноваженнями, щоб самостійно вести справу боротьби з єрессю.” [64; с.70]. Тут методи слідства інквізиції були дуже суровими, з використанням катувань та інших жорстоких методів для витягнення зізнань. У Франції інквізиція, хоча і існувала, не мала такого рівня жорстокості, як в Іспанії. Це було частково через більшу незалежність церкви від королівської влади і меншу підтримку інквізиції з боку королівської курії [72].

У Німеччині та інших країнах Східної та Центральної Європи, де протестантизм став домінуючим релігійним напрямком, інквізиція була менш поширеною і мала менш впливовий статус порівняно з країнами, де католицизм залишався домінуючим. Міжнаціональні відмінності у практиці інквізиції виявлялися через різні історичні, культурні та політичні умови у кожній конкретній країні чи регіоні, вплив релігійних та політичних факторів, а також рівень автономії та незалежності церковних інституцій.

Стабілізація інституту інквізиції відбулася внаслідок формалізації процедур та методів її діяльності, а також через закріплення її статусу в правовій системі окремих країн. У XV-XVI століттях інквізиція стала стандартизованим інститутом, який мав свої власні правила та процедури судочинства, а також визначені повноваження.

Проте з часом, особливо з початку XVIII століття, інститут інквізиції почав послаблюватися. Це було пов'язано з рядом факторів, включаючи зміни в політичній ситуації, ріст впливу просвітницьких ідей, а також критику соціальних та інтелектуальних груп щодо методів інквізиційного правосуддя [83]. Наприклад, у багатьох країнах Просвітництво призвело до зміни відношення суспільства до суворих релігійних інституцій, таких як інквізиція, і сприяло посиленню ідей секуляризації та релігійної толерантності. Це призвело до зменшення впливу інквізиції і звуження її сфери діяльності. Стабілізація і послаблення інституту інквізиції були результатом складної взаємодії різних факторів, включаючи політичні, соціальні та інтелектуальні зміни в суспільстві.

Припинення діяльності інквізиції стало результатом поступової трансформації правового та соціального середовища в Європі. На межі XVIII XIX ст., з поширенням епохи Просвітництва та зміцненням ідей релігійної толерантності, було започатковано процес скасування інквізиції в багатьох країнах. Це було відображенням зростаючої свідомості про необхідність гарантувати права людини та основні свободи, зокрема, свободу віросповідання та свободу слова.

Наслідком припинення діяльності інквізиції став значний вплив на європейський правовий ландшафт. Зокрема, це сприяло створенню більш ліберальних та гуманітарних правових систем, які були спрямовані на захист прав та свобод громадян. Знищення інквізиції також відобразило прагнення суспільства до розриву з традиційними формами релігійного переслідування та насильства [41].

Крім того, припинення інквізиції відіграло важливу роль у формуванні сучасної концепції справедливого суду та правової системи, базованої на принципах рівності перед законом та захисту прав людини. Це відкрило двері для розвитку сучасних міжнародних правових норм та угод, спрямованих на

захист основних прав людини та уникнення дискримінації на основі віросповідання чи переконань. Припинення діяльності інквізиції мало значний вплив на формування сучасного європейського правового ландшафту, сприяючи розвитку більш гуманітарних, демократичних та правозахисних цінностей у правовій сфері [36, с. 71].

Таким чином, створена з метою боротьби з єресью та збереження церковної доктрини, інквізиція зазнала значних трансформацій. Її поява у XII столітті була реакцією на визнані владою загрози для релігійної єдності та соціальної стабільності. Офіційно заснована папою Григорієм IX у 1231 році, інквізиція отримала суворий статус, наділяючи інквізиторів широкими повноваженнями у суді над "єретиками". У своєму функціонуванні, вона використовувала методи виявлення та покарання тих, хто порушував церковні норми, включаючи катування та публічне спалення "єретиків" [55].

З часом, з поширенням Реформації та конфесіоналізації в XVI столітті, інквізиція стала об'єктом критики та суперечок, які призвели до поступового послаблення її впливу та закриття в багатьох країнах Європи у XVIII столітті. Історичний огляд інквізиції показує її важливу роль у формуванні європейського правового ландшафту, а також складні та контраверсійні аспекти її діяльності у середньовіччі. У результаті проведеного історичного огляду інквізиції в контексті середньовічного європейського права виявлено, що цей інститут виник і розвивався як засіб церковної та світської влади для боротьби з релігійними відхиленнями та збереження єдності віри. Розглянуті різні аспекти інквізиції, включаючи її історичні передумови, процедури та методи судочинства, взаємодію з церковною ієрархією та політичними владами, вплив реформації та контрреформації, а також наслідки припинення її діяльності, вказують на складний та значний вплив цього інституту на правовий ландшафт середньовічної Європи.

2.2 Правові засади та основні принципи інквізиції

Правові засади й основні принципи інквізиції в середньовічній Європі були тісно пов'язані з церковним авторитетом та релігійними доктринами того часу. Інквізиція, як церковний суд, здійснювала свою діяльність на основі папських булл та канонічного права, що надавало їй широкі повноваження у суді над тими, хто порушував церковні норми чи вважався "єретиком".

Одним із основних принципів інквізиції була презумпція винуватості, за якою підозрюваний вважався винним до доведення його невинуватості. Це означало, що винуватий мав довести свою невинуватість, а не навпаки. Інквізиція також використовувала жорстокі методи, включаючи катування, щоб отримати зізнання від підозрюваних. Важливим аспектом була секретність процесу, що ускладнювало право на справедливий суд та захист підозрюваних. Загалом, інквізиція ґрунтувалася на релігійному фундаменталізмі та мала широку підтримку як церковних, так і світських правителів [38].

Церковний авторитет та папська булла відігравали важливу роль у правових засадах та функціонуванні інквізиції. Папські булли, як визначення папи або церковних рад, надавали законність та легітимність інквізиційним процесам. Вони встановлювали процедури розслідування, повноваження інквізиторів та санкції для тих, хто визнавався винним у єресі чи релігійних відхиленнях [104, с. 90].

Папська булла є офіційним документом, виданим Папою римським, який має вагомий авторитет у католицькій церкві та визначає правила, положення або вирішує питання, що стосуються церковних аспектів віри, моралі, дисципліни та інших сфер діяльності церкви. Булла отримує свою назву від печатки (були), якою забивають документ, і має вигляд циліндричного штампа, на якому зображений папський символ. Цей документ має найвищу юридичну

силу в рамках католицької церкви та є обов'язковим для виконання для всіх вірян. Папські булли можуть бути видані у різних формах, включаючи офіційні вироки, декрети, позначення чи накази, і встановлювати доктринальні, моральні, адміністративні чи інші правила для церковного співтовариства. Вони є важливим інструментом управління та нормування життя католицької церкви, а також впливають на її віруючих та духовний розвиток [61].

Папська булла також визначала статус інквізиції як офіційної церковної установи, наділеної великою владою і авторитетом у судових справах, пов'язаних з релігійною доктриною та вірою. Церковний авторитет, як представлений папою та церковною ієрархією, забезпечував виконання інквізиційних вироків та підтримував діяльність інквізиції як засобу збереження релігійної чистоти та єдності. Папські булли та церковний авторитет створювали правову базу для діяльності інквізиції та визначали її місце та роль у середньовічному європейському праві.

Принцип презумпції винуватості був одним з основних принципів, на яких ґрунтувалася діяльність інквізиції в середньовічній Європі. Згідно з цим принципом, підозрюваний вважався винним до тих пір, поки не доведено його невинуватість. Це означало, що винуватість вважалася передбаченою, а підозрюваний мав обов'язок довести свою невинуватість.

Такий підхід суттєво відрізнявся від сучасних принципів справедливості, де потрібно доводити винуватість, а не невинуватість. Цей принцип створював нерівність у судовому процесі та часто призводив до несправедливих вироків, особливо в умовах, коли інквізитори мали широкі повноваження і величезний вплив на суддівство. Принцип презумпції винуватості став одним із найбільш суперечливих аспектів діяльності інквізиції та викликав критику з боку багатьох організацій та окремих інтелектуалів [24, с. 81].

Історичні джерела зафіксували численні випадки застосування принципу презумпції винуватості під час інквізиційних процесів у середньовіччі. Зокрема, це стосується проведення інквізиційних судових процесів проти осіб, які були звинувачені у єретичних віровчинках чи відмові від прийняття офіційної релігійної доктрини. В таких випадках підозрювані часто були піддані катуванням, щоб витягнути з них зізнання. Проте, такі зізнання не завжди були отримані за реальними обставинами, а часто були результатом тиску, погроз або фізичного насильства. Інквізитори, які використовували принцип презумпції винуватості, нерідко допускали безпідставні звинувачення та виносили несправедливі вироки на підставі лише підозр. Це призводило до безпідставних засуджень і несправедливої кари для багатьох невинних осіб. Такі приклади ілюструють важливість справедливого суду та права на захист для всіх осіб, які стикалися з інквізиційною системою в середньовічній Європі [84].

Використання катувань та інквізиційних методів було широко поширеним практичною складовою діяльності інквізиції в середньовіччі. Ці методи використовувалися з метою отримання зізнань від підозрюваних або змусити їх відмовитися від єретичних переконань. Катування могли бути використанні різних технік фізичного та психологічного тиску, таких як побиття, голодування, насильницьке пошкодження тіла чи інші форми жорстокості. Ці методи часто застосовувалися без жалю та могли призводити до серйозних травм та страждань для підозрюваних.

Крім катувань, інквізиція використовувала інші методи психологічного тиску, такі як погрози публічного прокляття або покарання, щоб змусити підозрюваних зізнатися у єретичних переконаннях або відмовитися від них. Ці практики, хоча і були розповсюджені в середньовіччі, сьогодні вони вважаються порушенням прав людини та неприпустимими за будь-яких обставин. Використання катувань та інших форм фізичного чи психологічного

насильства у судових процесах є виразом порушення справедливості та гуманності, які є основними принципами сучасного правового устрою [112].

Історичні джерела зафіксували безліч випадків жорстоких катувань, які використовувалися під час інквізиційних процесів. Один із таких випадків відомий як "старе залізо" - це метод, при якому підозрюваного заковували в залізну конструкцію, зазвичай у вигляді капсули або коробки, і піддали до довготривалого голодування та стискання. Цей метод призводив до страшних страждань та фізичного виснаження.

Ще одним поширеним методом було вішання за руки, коли підозрюваного підвішували за руки над землею або іншою підставкою, що призводило до серйозного травмування рук та плечових суглобів через тривалий період часу. Використання методу відрізання, розтягування та відрубання кінцівок також було досить поширеним у практиці інквізиції. Ці жорстокі методи катувань призводили до фізичних та психологічних страждань підозрюваних і є прикладами порушення прав людини та заперечення гуманності у судовій практиці того часу.

Секретність процесу була ще однією характерною рисою інквізиційних судових процесів. Інквізиція володіла значним ступенем секретності, що означало, що судові справи велися без публічності або широкого розголосу. Проведення процесу в таємниці робило неможливим для громадськості знати про вирoki або обставини судових справ, що виникали перед інквізицією. Це забезпечувало інквізиторам широкі повноваження і відсутність зовнішнього тиску на їх дії [58].

З другого боку, секретність процесу ускладнювала можливість захисту підозрюваних та перешкоджала можливості виявлення можливих недоліків у судовому процесі. Така практика сприяла безперешкодному виносу вироків інквізиторами, що часто призводило до несправедливих та довільних рішень. У

загальному контексті, секретність процесу була однією з основних характеристик інквізиційної системи, яка забезпечувала їй велику владу та вплив у правовій сфері середньовічної Європи.

Інквізитори мали широкі повноваження. Вони були наділені правами визначати порядок проведення судового розслідування, збирати свідчення та виносити вирoki. Інквізитори мали право виявляти та затримувати підозрюваних, виписувати накази на арешт та проведення допитів. Крім того, вони мали повноваження призначати експертизи та використовувати різні методи тиску, включаючи катування, для отримання зізнань від підозрюваних [28].

Інквізитори також мали право виносити вирoki та встановлювати покарання за порушення релігійних норм. Ці широкі повноваження дозволяли інквізиторам діяти без перешкод та незалежно від зовнішніх впливів, що часто призводило до несправедливих та произвольних рішень. Така концентрація влади у руках інквізиторів робила їх ключовими постатями в системі правосуддя середньовіччя та забезпечувала безперервний контроль над релігійними практиками та переконаннями у суспільстві.

Історичні джерела містять безліч доказів про необмежені повноваження інквізиторів у виявленні, судженні та покаранні осіб, які вони вважали "єретиками". Ці докази охоплюють розповіді свідків, документацію судових справ, а також листи та записи інквізиторів. За цими джерелами видно, що інквізитори мали безперешкодний доступ до різних ресурсів і можливість вживати будь-які заходи, щоб виявити та покарати осіб, яких вони вважали єретиками [85]. Вони могли проводити секретні розслідування, збирати інформацію від свідків та підозрюваних, використовувати катування для отримання зізнань, а також виносити вирoki без обов'язковості дотримання судових процедур. Це призводило до того, що багато невинних осіб були

засуджені і покарані за принципом "ліпше бути невинуваченим, ніж грішним", без достатньої юридичної підстави та справедливого суду. Така необмежена влада інквізиторів сприяла поширенню страху та репресій у суспільстві та ставила під загрозу основні права та свободи людини.

Релігійний фундаменталізм відіграв важливу роль у зміцненні підґрунтя для інквізиційних практик у середньовіччі. Він створював атмосферу віри в абсолютну правду і непохитність релігійних переконань, що дозволяло інквізиторам переконати суспільство у необхідності боротьби з єретиками та забезпечити підтримку громадськості для проведення репресивних заходів [99, с. 90].

Релігійний фундаменталізм формував культ репресій та відвертої боротьби з будь-якими відхиленнями від офіційної доктрини церкви, що сприяло легітимації діяльності інквізиції через відчуття праведності та моральної обґрунтованості. Релігійний фундаменталізм став ключовим елементом в ідеології та практиці інквізиції, що визначив її суть та методи діяльності, віддзеркалював загальний релігійний клімат того часу, в якому віра ставала головним мотивом та орієнтиром для суспільних норм і цінностей.

В історичних джерелах знаходимо безліч випадків, коли підсудних звинувачували у руйнуванні чистоти віри та порушенні релігійних доктрин під час інквізиційних процесів. Ці звинувачення часто базувалися на відхиленнях від офіційної церковної доктрини, що може включати відмову від деяких релігійних обрядів чи вчення, викладення альтернативної інтерпретації священних текстів, або навіть відкрите критикування церковної ієрархії [111].

Звинувачення у руйнуванні чистоти віри та порушенні релігійних доктрин були серйозними звинуваченнями, які могли призвести до суворих покарань, включаючи катування, вигнання, навіть смертну кару. Ці звинувачення часто використовувалися для придушення будь-яких форм дисидентства або

відхилень від офіційної церковної доктрини, що дозволяло інквізиторам підтримувати стабільність та єдність церковної інституції та боротися з потенційними загрозами для цілісності віри.

Підтримка світської влади була важливим фактором для дій інквізиції, оскільки це дозволяло їй зберігати та розширювати свої повноваження та вплив у суспільстві. Інквізиція часто співпрацювала з монархічними та іншими світськими урядами, отримуючи їх підтримку та захист у проведенні репресивних заходів проти тих, кого вона вважала єретиками чи іншими загрозами для церковної влади [24, с. 97].

Світська влада, у свою чергу, могла використовувати інквізицію як інструмент контролю над релігійними групами та політичними опонентами, що дозволяло зміцнювати свою владу та стабільність у суспільстві. Така взаємодія між інквізицією та світською владою забезпечувала взаємну підтримку та сприяла збереженню статусу-кво та домінантного положення обох сторін у суспільному устрої [6, с. 77].

Таким чином, правові засади та основні принципи інквізиції, відображені у різноманітних історичних джерелах, вказують на велику владу та авторитет інквізиторів, які мали широкі повноваження в усіх аспектах судових процесів, включаючи визначення порядку розслідування, збирання свідчень, винос вироків та покарань, що часто супроводжувалися катуванням та іншими жорстокими методами, а також підтримкою світської влади, що забезпечувала інквізиції стабільність та можливість діяти без перешкод у суспільстві.

2.3 Вплив інквізиції на соціокультурний та юридичний ландшафт середньовіччя

Інквізиція мала значний вплив на соціокультурний та юридичний ландшафт середньовіччя, визначаючи низку ключових аспектів життя того часу. Зокрема, вона сприяла утвердженню влади церкви як основного морального та правового авторитету, впливаючи на релігійну та моральну практику суспільства. Інквізиційні методи репресій і судові процедури сформували стандарт взаємодії між церквою та світською владою, що мала далекосяжні наслідки для політичної організації та владної структури середньовічного суспільства [70, с. 71].

Інквізиція відіграла значну роль у формуванні юридичної системи, впливаючи на розвиток судової практики та становлення правових норм того часу. Її методи та процедури стали одним із основних факторів, які визначали характер судочинства, зміцнюючи владу церкви та регулюючи взаємовідносини між верховенством церковної та світської влади. Інквізиція змінила ландшафт середньовічного суспільства як у релігійному, так і у правовому вимірах, залишаючи свій слід у формуванні культурних, політичних та соціальних норм того часу.

Інквізиція відігравала важливу роль у релігійній конформізації середньовічного суспільства через використання своїх методів та тиску. Це виявлялося у формуванні загальних стандартів віри та моралі, які встановлювали церковні влади за допомогою інквізиційних судових процесів. Суспільство відчувало постійний натиск на дотримання офіційної церковної доктрини, аби уникнути ризику стати об'єктом інквізиційного розслідування.

Такий тиск спонукав індивідів до підтримки традиційних церковних установ та відхилення від будь-яких відхилень або викривлень у вираженні своєї віри. В результаті, суспільство ставало більш однорідним у своїй

релігійній практиці та у відношенні до церковних норм, що сприяло зміцненню влади церкви та утвердженню її авторитету в середньовічному світі [16, с. 92].

Інквізиція відігравала ключову роль у підвищенні впливу та авторитету церкви в середньовічному суспільстві через свої дії та судочинство. Її існування та діяльність дозволяли церкві контролювати та регулювати релігійні погляди та поведінку населення, що зміцнювало її позицію як головного морального та духовного авторитету. Інквізитори мали широкі повноваження у судочинстві, що надавало їм можливість виявляти, обвинувачувати та карати "єретиків" або тих, хто вважався порушниками церковних норм.

Це сприяло утвердженню церковної влади та створенню образу церкви як організації, що має великий вплив на всі сфери життя суспільства. Роль інквізиції у формуванні дисципліни та підтримки офіційних церковних поглядів зміцнювала авторитет церкви як основного регулятора моралі та віри в середньовічному світі [1].

Інквізиція значно вплинула на ставлення до релігійної толерантності та свободи виразу віросповідання в середньовічному суспільстві. Замість пропагування вільної дискусії та взаєморозуміння між різними релігійними групами, інквізиція сприяла створенню атмосфери страху та несприятливого ставлення до будь-яких виразів віри, які відхилялися від "правильної" доктрини. Церква виступала за заборону альтернативних поглядів та покладала наголос на покарання "єретиків", що призводило до загострення конфліктів та розколів у суспільстві.

Таке ставлення спричинило значне обмеження свободи виразу віросповідання. Люди боялися відкрито висловлювати свої думки або вірити в нестандартні концепції, оскільки це могло призвести до обвинувачень у єресі та наслідків у вигляді покарання. Це призводило до самоцензури та приховування

власних переконань, що ускладнювало вільний обмін ідеями та розвиток культурного та інтелектуального потенціалу суспільства [19, с. 84].

Зміна ставлення до релігійної толерантності та свободи віросповідання також вплинула на формування моральних цінностей та етичних норм середньовіччя. Інквізиція змушувала суспільство приймати єдину "правильну" релігійну доктрину та підкорятися церковній владі, що сприяло утвердженню консервативних цінностей та затримало розвиток релігійної плюралізму та інтелектуальної свободи.

Під впливом інквізиційного правосуддя система судових процедур та прецедентів в середньовічній Європі зазнала значних змін. Інквізиторські суди встановили нові норми та процедури, які часто були відмінні від традиційних судових звичаїв того часу. Однією з найбільш помітних змін було впровадження секретності процесу, де обвинувачений не мав права на захист або належного обговорення своєї справи з ним. Це створило ситуацію, де звинувачений мав обмежені можливості захисту своїх прав та відвертого висловлення своєї точки зору [67, с. 66].

Більше того, інквізиційне правосуддя сприяло утворенню та узагальненню правових прецедентів, які використовувалися для прийняття рішень у подібних справах у майбутньому. Ці прецеденти часто визначалися не лише конкретними фактами справи, але й інтерпретацією церковних законів та доктрин. Це створювало основу для подальшого розвитку юридичної системи та сприяло утвердженню влади церкви у сфері правосуддя.

Однак, ці зміни також викликали критику та опір у деяких верств населення. Багато громадян вважали, що інквізиційні суди порушують основні права та свободи людини, включаючи право на справедливий процес та свободу віросповідання. Це призводило до соціальних напруг та конфліктів у

суспільстві, а також до різноманітних форм опозиції та протесту проти дій інквізиції [54].

Розвиток системи судових процедур та прецедентів під впливом інквізиційного правосуддя відображав складність та суперечливість соціальних та правових процесів у середньовічній Європі. Хоча ці зміни сприяли зміцненню влади церкви та створенню системи судочинства, вони також породжували опозицію та конфлікти у суспільстві, що свідчить про складний та багатогранний характер впливу інквізиції на правовий ландшафт середньовічної Європи.

Вплив інквізиції на суспільну думку та інтелектуальні дискусії був складним і суперечливим. З одного боку, страх перед репресіями та каральними заходами інквізиції міг бути використаний для пригнічення критичного мислення та обмеження вільного виразу думок. Умови суспільства, де кожен може бути підданий переслідуванню за неприйнятні церковні погляди, не сприяли вільній обміну ідеями та розвитку філософських концепцій.

Водночас саме існування інквізиції також могло стимулювати інтелектуальні дискусії та філософські рефлексії щодо природи влади церкви та її впливу на суспільство. Це могло бути спричинене бажанням підійти критично до дій церкви та її методів, або ж виявити способи опору проти церковного авторитету та контролю. Такі обговорення можуть бути важливими для формування нових ідей та концепцій щодо ролі релігії у суспільстві та захисту особистої свободи [32, с. 101].

Варто також враховувати, що самі інквізитори та церковні влади могли стикатися з інтелектуальними викликами та аргументами відносно їх дій та правомірності їхніх методів. Це спонукало до вдосконалення аргументації та обґрунтування церковних позицій, а також стимулювати обговорення та дебати щодо справедливості та моральності інквізиційних дій. Хоча інквізиція

пригнічувала інтелектуальну свободу та обмежувала вільний обмін ідеями, вона мимоволі також стала джерелом стимулюючих дискусій та філософських рефлексій щодо влади церкви та її впливу на суспільство [76, с. 137].

Інквізиційні практики та їх вплив на суспільство середньовіччя відобразилися у широкому спектрі літературних творів, творів мистецтва та культурних виявах того періоду. Одним із найвідоміших творів, що відтворює атмосферу інквізиції, є "Божественна Комедія" Данте, де автор описує тернистий шлях свого героя через пекло, часто асоціюючи цей шлях із процесами судочинства інквізиції та суворими каральними заходами.

Літературні твори також відображали моральні дилеми та конфлікти, пов'язані з інквізиційними практиками. Наприклад, у "Гамлеті" Вільяма Шекспіра зображено роздуми Розенкранца та Гільденстерна про справедливість та моральність суспільства, де церковна влада часто перетинається зі світською. У мистецтві середньовіччя часто зустрічаються зображення інквізиторів, які представлені як суворі та непохитні виконавці церковної влади. Наприклад, на старовинних фресках часто можна побачити зображення інквізиторів, які сидять на суді та виносять рішення над звинуваченими [38].

Крім того, інквізиція знаходить своє відображення в релігійних обрядах та обрядовості середньовічної церкви. Наприклад, в різних мистецьких та архітектурних шедеврах, таких як католицькі кафедральні храми, можна побачити символіку, що пов'язана з інквізиційними практиками та церковним судом. Інквізиційні практики виявили значний вплив на літературу, мистецтво та культурні вияви середньовіччя, спричиняючи широкі дискусії та роздуми щодо моральних та етичних аспектів влади церкви та її впливу на суспільство.

Інквізиційні репресії та політика влади церкви суттєво вплинули на соціальну структуру та розподіл влади в середньовічному суспільстві. Однією з основних змін було зміцнення ролі церкви як владного органу, що мало

вирішальний вплив на суспільні процеси. Церква, через інквізицію, набула додаткової влади та авторитету, що дозволило їй контролювати не лише духовні, але й світські аспекти життя. Це призвело до перегляду соціальних взаємин та розподілу влади, коли церква стала одним із найвпливовіших суспільних інститутів [79].

Інквізиційні репресії спричинили також і соціальну нестабільність та нерівність у суспільстві. Переслідування "єретиків" та "відступників" призводило до появи класів аутсайдерів, які жили у страху та під прицілом церковних влад. Це створювало напругу та конфлікти у суспільстві, а також призводило до великої кількості жертв серед тих, хто відмовлявся відповідати церковним нормам та догмам.

Інквізиція також вплинула на розподіл влади у межах самої церкви, змінюючи баланс між різними церковними ієрархіями та релігійними організаціями. Розвиток інквізиційних структур призводив до появи нових рівнів керівництва та впливу у церковних колах, що впливало на внутрішні політичні процеси та конфлікти у церковних кілу. Такі зміни могли мати далекосяжні наслідки для самої церковної організації та її стосунків зі світською владою. Інквізиційні репресії та політика влади церкви суттєво змінили соціальну структуру та розподіл влади в середньовічному суспільстві, створивши нові соціальні динаміки та конфлікти, які впливали на подальший розвиток європейського суспільства [30, с. 82].

Оцінка ефективності та результативності інквізиційних заходів у забезпеченні "правової чистоти" суспільства потребує уважного аналізу різних аспектів їхньої діяльності та наслідків. Інквізиція мала певну ступінь успішності у виявленні та придушенні будь-яких форм відхилень від офіційної церковної доктрини та релігійних норм. Широкий масштаб репресій та використання строгих судочинств іноді призводили до знищення або приховування

"єретичних" ідей і практик, які вважалися загрозою для церковної влади. З цієї перспективи, інквізиція могла бути розглянута як ефективний інструмент утримання "правової чистоти" суспільства, зменшення релігійних конфліктів та забезпечення соціальної стабільності [108].

Проте, з другого боку, ефективність інквізиції часто ставала під сумнів через широкомасштабні переслідування та катування, які можливо були зумисними, некоректними або навіть протиправними. Багато випадків були прикладами безпідставних звинувачень, політичних маніпуляцій або просто непорозумінь, що призводили до страждань та смерті невинних людей. Більше того, інквізиція часто надмірно втручалася у особисту свободу та права громадян, порушуючи основні принципи справедливості та прав людини.

Ефективність інквізиції у забезпеченні "правової чистоти" суспільства була об'єктом дискусій та суперечностей. Хоча вона може бути розглянута як деякий захист від потенційних загроз релігійній та соціальній стабільності, її методи та практики також викликали серйозні моральні, етичні та правові питання. Для сучасного суспільства ці дискусії залишаються актуальними, коли ми розглядаємо баланс між безпекою та свободою, правовою чистотою та захистом прав людини [61, с. 67].

Інквізиція, як історичний феномен, суттєво вплинула на формування ідеї правосуддя та справедливості в європейському суспільстві. З одного боку, інквізиція втілювала ідею, що справедливість повинна бути об'єктивною і однаковою для всіх, незалежно від соціального статусу чи релігійних переконань. Ця ідея була втілена в стандартному процесі інквізиції, де підозрюваний мав право на захист та можливість довести свою невинність перед судом. Це створювало враження об'єктивності та справедливості у процесі розслідування та суду [26, с. 72].

З другого боку, інквізиція також відображала ідею, що справедливість може бути досягнута шляхом суворого покарання тих, хто вважався "єретиками" чи порушниками релігійних норм. Ця ідея відображалася в катуваннях та жорстоких покараннях, які застосовувалися інквізицією. З цієї перспективи, інквізиція сприймалася як засіб забезпечення справедливості та відновлення порядку в суспільстві через строго дотримання релігійних норм та церковного авторитету.

Проте, незважаючи на спроби забезпечити справедливість, інквізиція часто порушувала основні права та свободи людини, що протирічило ідеї справедливого суду. Велика кількість невинних людей страждала через фальшиві звинувачення та безпідставні переслідування, що ставило під сумнів об'єктивність та справедливість інквізиційного суду. Було багато прецедентів, коли один сусід заздрів іншому, та давав свідчення у єретичній гріховності, за що міг отримати винагороду. Інквізиція суттєво вплинула на ідею правосуддя та справедливості в європейському суспільстві, сприяючи як захисту прав та норм, так і порушенню основних принципів справедливого суду. Цей дуальний характер інквізиції надалі впливає на спосіб, яким ми сприймаємо ідеї справедливості та правосуддя в сучасному світі [10, с. 112].

Інквізиція виступала як ключовий фактор у консолідації влади церкви та утвердженні її домінантного статусу в середньовіччі. Ця інституція не лише забезпечувала додержання доктрини та відсіювала потенційних загроз церковному авторитету, але й послужила інструментом для зміцнення впливу церкви на соціальні та політичні процеси того часу. Шляхом переслідування "єретиків" та здійсненням суду над ними, церква демонструвала свою моральну та інтелектуальну перевагу, а також показувала, що має повний контроль над сферою духовного життя суспільства.

Утвердження інквізиції також відображало стратегічні прагнення церкви до упорядкування суспільства та підтримки свого політичного впливу. Переслідування "єретиків" та "відхильників" від офіційної церковної доктрини сприяло збереженню єдності та стабільності в церковних кругах, а також зміцнювало підтримку верховної влади папи та церковної ієрархії. Водночас, інквізиція надавала церкві можливість втручатися в політичні та соціальні справи суспільства, встановлюючи свої принципи й стандарти в рамках правової системи того часу [2, с. 71].

Проте, інквізиція не безперечно зміцнювала позиції церкви, адже її методи часто спричиняли протести та опозицію серед населення. Жорстокість та безжалісність інквізиційного правосуддя можливо змушували багатьох відчувати недовіру та неприязнь до церковної влади. Такі репресивні заходи нерідко підштовхували до виникнення рухів протесту та релігійних реформ, що мала свої наслідки для самої церкви та її авторитету.

Інквізиція відіграла значущу роль у консолідації влади церкви та утвердженні її домінантного статусу в середньовічному європейському суспільстві. Вона виявилася не лише інструментом для забезпечення дотримання церковних норм та відсівання потенційних загроз, але й механізмом для підтримки соціальної та політичної стабільності, хоча й супроводжувалася значними контраргументами та опозицією [62, с. 69].

Отже, вплив інквізиції на соціокультурний та юридичний ландшафт середньовіччя виявився надзвичайно значущим. Ця інституція, з одного боку, сприяла консолідації влади церкви та утвердженню її домінантного статусу, використовуючи жорстокі методи переслідування "єретиків" для підтримки церковної доктрини та контролю над суспільством.

З другого боку, інквізиція спричинила суттєві негативні реакції у суспільстві, викликала опозицію та протести, що, в свою чергу, вплинули на

розвиток релігійно-політичних процесів і структуру влади. Інквізиція також суттєво вплинула на формування ідеї правосуддя та справедливості, демонструючи як формальну об'єктивність суду, так і серйозні порушення основних прав та свобод людини, що мало важливі наслідки для розвитку правової системи та розуміння справедливості в суспільстві.

РОЗДІЛ 3. ІНКВІЗИТОРИ ТА ПРОЦЕСИ СУДОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

3.1 Роль та функції інквізиторів у середньовіччі

Роль та функції інквізиторів у середньовіччі були надзвичайно важливими для церковної влади та підтримки церковної доктрини. Ці чиновники, призначені церковними авторитетами, мали завдання боротися з "єретиками" та забезпечувати правильність віри серед населення. Однією з їхніх ключових функцій було проведення розслідувань, під час яких вони здійснювали пошук осіб, які відхилялися від офіційної церковної доктрини. Це охоплювало виявлення та викриття індивідів, які висловлювали сумніви у церковних ученнях або вчиняли дії, що розглядалися як єретичні [42, с. 89].

Інквізитори виконували роль суддів у церковних судах, де вони розглядали справи звинувачених у єресі та приймали рішення щодо їхнього покарання. Їхня влада була практично необмеженою, і вони мали повноваження накладати навіть найжорстокіші покарання на тих, кого визнавали винними. Це часто включало в себе публічні страти, вигнання з церкви, конфіскацію майна та навіть смертні вироки. Інквізитори виконували функції моральних суддів та місіонерів. Вони пропагували правильність церковних вчень серед населення, проводили місії та кампанії з конверсії "єретиків" до правильної віри. Інквізиція стала не лише інструментом покарання, але і засобом для збереження церковного авторитету та моральної стабільності в середньовічному суспільстві [58, с. 114].

Проведення розслідувань інквізиторами мало строгий характер та було спрямоване на виявлення осіб, які вважалися "єретиками" або "відхильниками" від церковної доктрини. Цей процес включав ретельне збирання інформації про можливих порушників віри, яка нерідко здійснювалася через інформаторів або

скарги від інших членів суспільства. Інквізитори проводили допити свідків, збирали письмові свідчення, а також використовували підозрілі обставини для визначення можливих "єретиків".

Під час розслідувань інквізитори часто використовували психологічний тиск та підступні методи, щоб отримати зізнання від підозрюваних. Це може включати довгі години допитів, використання фізичного або психологічного налякування, а також обіцянки милості чи застосування обману. Нерідко, під тиском інквізиторів, підозрювані навіть визнавали вину у справах, які вони не вчинили [45, с. 92].

Такі розслідування мали серйозні наслідки для тих, хто опинявся під підозрою. Особа, виявлена як "єретик", могла бути піддана різним покаранням, включаючи публічну розплату, вигнання, конфіскацію майна або навіть смертну кару. Цей процес розслідування та переслідування став суттєвим інструментом церковної влади в середньовіччі, використовуваним для збереження єдності та авторитету церкви.

Проведення судових процесів інквізиторами відбувалося відповідно до канонічного права Церкви, що надавало їм широкі повноваження у вирішенні справ, пов'язаних з єресью та вірою. Ці суди були особливими, оскільки вони не підлягали світському законодавству, але базувалися на нормах церковного права та приписах канонічного законодавства. Інквізитори виступали як судді і прокурори одночасно, відповідаючи за проведення дослідження справи, представлення обвинувачення та прийняття рішення [55, с. 59]. Хоча, слід зауважити, що виконавчу функцію доручали саме свідській владі. Це інколи призводило до ситуацій, коли один феодалний лорд був повинен стратити іншого, як у випадку з періодом Альбігойських війн.

Судові процеси інквізиції мали свою власну процедуру, яка включала допити свідків, збір письмових свідчень, а також можливість захисту підсудних.

Однак ці процеси відображали церковну доктрину, в якій презумпція винуватості часто вважалася вже доведеною, особливо у випадках, пов'язаних з єретичними вченнями або діями. Інквізитори, враховуючи свою моральну відповідальність перед Богом та Церквою, мали схильність до суворих вироків і високого ступеня переконаності в правомірності своїх дій.

Одним із особливих аспектів судочинства інквізиції була секретність процесу. Судові засідання та докази залишалися конфіденційними, і підсудні мали обмежений доступ до інформації, яка стосувалася їхніх справ. Це дозволяло інквізиторам зберігати контроль над процесом і уникнути можливих спроб втручання або впливу ззовні [80].

У результаті, судові процеси інквізиції відображали владу Церкви та ступінь контролю над правосуддям у середньовічному суспільстві. Ці процеси відігравали ключову роль у забезпеченні "правової чистоти" суспільства, але водночас вони також відображали перекося та недоліки у системі правосуддя, зокрема, низький ступінь захисту прав підсудних та можливість зловживання владою з боку інквізиторів.

Використання психологічного тиску та методів допиту для отримання зізнань було одним із ключових елементів судових процесів інквізиції в середньовіччі. Інквізитори здійснювали різноманітні методи психологічного та фізичного тиску на підсудних з метою отримання зізнань або підтвердження їхньої вини. Це включало в себе застосування погроз, обіцянок милості, а також довгі години допиту, що може призвести до психологічного налякування та втоми підсудного [93]. Інквізитори також використовували психологічні методи для маніпулювання підсудними та впливу на їхні емоції та розум. Вони могли ставити запитання таким чином, щоб намагатися змусити підсудного відчувати себе винним або розкрити інформацію, яку вони можуть приховувати. Крім того, інквізитори могли використовувати психологічний тиск під час допитів,

діяти з використанням підступних методів, щоб зламати опір підсудного та отримати бажані зізнання.

Цей психологічний тиск та методи допиту були ефективними інструментами для інквізиторів у веденні судових процесів та досягненні їхніх цілей. Однак вони також створювали ризики недостовірних зізнань чи неправомірних вироків, особливо в умовах, коли підсудні могли бути піддані значному тиску або фізичному та психологічному насильству. Такі методи викликали критику та осуд з боку деяких сучасників, які наголошували на неетичності та несправедливості їхнього застосування у судових процесах [39].

Збирання інформації та доказів щодо релігійних переконань підсудних було ключовим етапом судових процесів інквізиції. Інквізитори мали за завдання ретельно дослідити релігійну практику, переконання та можливі єретичні вчення обвинувачуваних. Це включало в себе перевірку відповідності вчень церковних догм та ритуалів, виявлення будь-яких відхилень від прийнятих церковних норм, а також вивчення історії та діяльності підсудного в контексті церковних справ.

Для збирання цієї інформації інквізитори використовували різноманітні методи, включаючи опитування свідків, аналіз письмових матеріалів, які можуть містити відомості про діяльність підсудних у сфері релігії, та проведення спеціальних досліджень щодо їхньої духовної практики. Інквізитори також можуть використовувати підступні методи, такі як підставні допити чи використання шпигунства, щоб отримати інформацію про можливі єретичні дії обвинувачуваних [18].

Папська булла "Ad extirpanda", видана 15 травня 1252 папою Інокентієм IV, суворо регламентувала процедуру розслідування інквізиції. Третій закон встановлює: "Глава держави або правитель до третього дня свого терміну повноважень повинен призначити дванадцять праведників і католиків, двох

нотаріусів і двох слуг або стільки, скільки може бути необхідно, обраних єпархіальним єпископом..." [7] Папа Римський, як глава священного трибуналу, чудово розумів, що інквізитор самостійно не міг виявляти і розслідувати всі випадки виникнення єресі в єпархії, і місцевий феодал разом з єпископом зобов'язувався допомагати інквізиції. Якщо єпископ зобов'язувався брати участь у розслідуванні за фактом його приналежності до духовенства, то борг феодала суворо регламентувався законодавством, яким відмови у підтримці інквізитора розцінювався як співучасть з єретиками і карається відмовою від протекції папства над володінням місцевого правителя (Перший закон "Ad extirpanda"). Відмова від протекції Церкви означала "право на окупацію", наочним прикладом якого є Хрестовий похід на Тулузу 1209 – 1229 рр. Самого інквізитора призначав папа, перший своєю чергою виходячи із закону міг призначити собі кілька помічників, що виконували роль емісарів, які у деяких випадках мали повноваження встановлювати покарання єретикам відповідно до наказу інквізитора. Мабуть, "дванадцять праведників" – миряни інформатори, які мали гарну репутацію в суспільстві та доносили інформацію до інквізитора про належність тієї чи іншої людини до єретичних вчень.

Після збору інформації інквізитори аналізували її з метою визначення ступеня відхилення від офіційної церковної доктрини та встановлення обвинувачень. Вони шукали підтвердження будь-яких єретичних вчень або дій, що суперечили прийнятим церковним правилам та звичаям. Цей процес вимагав від інквізиторів ретельності та об'єктивності, оскільки вони повинні були переконатися в правомірності своїх висновків перед тим, як вживати будь-яких заходів проти підсудного.

Збирання інформації та доказів щодо релігійних переконань підсудних відображало складний і тонкий процес розслідування, який відбувався в межах інквізиційних судових процесів. Цей процес вимагав від інквізиторів

спеціальної експертизи та об'єктивності, а також дотримання принципів справедливості та законності у виявленні та розгляді можливих порушень релігійних норм.

Як пише Генрі Чарльз Лі: “Відлучені від Церкви, клятвозлочинці, зганьблені, лихварі, публічні жінки і всі, хто за кримінальними законами тієї епохи був позбавлений права виступати як свідки, мали законне право свідчити проти єретиків; і лише особиста смертельна ворожнеча до обвинуваченого визнавалася законним приводом для відведення свідків”. При цьому Лі зазначає безглуздість інформаторів: “Величезне значення надавали народній поголосці та громадській думці; для його підтвердження приймали на віру всі слова свідка, навіть засновані на особистому упередженні, на плітках, на порожніх чутках або безглуздох балаканях. Все, що могло зашкодити обвинуваченому, розшукувалося та ретельно записувалося.” [104;с.272] Таким чином, інформаторами були дванадцять католиків призначених місцевою владою, однак приймалися також відомості від інших верств суспільства, навіть тих, які не мали юридичного права свідчити, у тому числі і самих єретиків у разі їх свідчення на духовних соратників.

Відповідно до церковного права середньовіччя, особам, визнаним "єретиками", передбачалися різноманітні види покарань. При цьому покарання могли залежати від характеру та серйозності їхніх дій, а також від політичного та соціального контексту кожного конкретного випадку. Одним із найпоширеніших видів покарань було вигнання з церковної громади, анафема, яке означало відокремлення особи від релігійного співтовариства та втрату доступу до sacramentів [82]. Анафема тривалий час була найпоширенішим покаранням Римської церкви, вона покладалась як на монархів, як приклад імператор Священної Римської імперії германської нації Генріха IV, і навіть на усю общину християн, як це відбулось за часів Великої Схизми 1054 році.

Накладання анафеми на феодалного лорда було надзвичайно жорстоким покаранням, тому що якщо феодал втрачав підтримку церкви, його підлеглі мали право порушити свою клятву на служіння і привласнити собі володіння сеньйора.

Інквізиція могла застосовувати більш суворі заходи, такі як ув'язнення або тотальна конфіскація майна. У найбільш серйозних випадках, коли вважалося, що "єретик" становив загрозу для церкви або суспільства, застосовувалися навіть кари смерті, такі як спалення на вогнищі на судових майданчиках - аутодафе. Такі покарання мали за мету не лише покарати "єретика" за його вчинки, але й послужити прикладом для інших. Вони мали створити страх серед населення та запобігти подібним випадкам "єретичних" дій у майбутньому. Таким чином, покарання, застосовані інквізицією, мали великий вплив на психологію суспільства та сприяли збереженню церковної доктрини та авторитету церковних установ.

Інквізиція в середньовіччі виконувала важливу роль у сприянні збереженню церковної доктрини та запобіганні відхилень від неї. Завдяки своїм методам розслідування та судовим процесам, інквізитори стежили за відповідністю вчень та практик підсудних церковним нормам. Вони виявляли будь-які відхилення від офіційної доктрини та намагалися попередити їх поширення серед населення.

Ця роль інквізиції була особливо важливою у часи, коли релігійні війни та інші конфлікти зумовлювали погрозу розриву в церковному об'єднанні та загрозу для єдності віри. Шляхом виявлення та придушення будь-яких єретичних вчень або практик, інквізиція допомагала утримувати церковну громаду в єдності та захищати її від внутрішніх розбратів [107].

Інквізиція служила також і як засіб для запобігання поширенню ідей, що вважалися "небезпечними" для церковної доктрини. Шляхом придушення

можливих "єретичних" вчень та їхніх прихильників, інквізиція створювала стійкий бар'єр перед впливом зовнішніх чинників та зберігала чистоту церковної віри.

Інквізиція допомагала зміцнювати авторитет церкви та забезпечувати стабільність у церковній громаді, сприяючи збереженню церковної доктрини та запобігаючи відхиленням від неї. Її дії, хоч і були спрямовані на забезпечення "правової чистоти" суспільства, часто призводили до жорстокості та переслідувань, але для багатьох людей інквізиція залишалася необхідною інституцією для збереження церковної доктрини та релігійної єдності.

Впровадження суворої церковної дисципліни серед священиків та мирян було однією з ключових функцій інквізиції в середньовіччі. Ця дисципліна сприяла збереженню церковної єдності та підтримці правил і норм християнського життя. Священики та інші духовні лідери зобов'язані були дотримуватися високих стандартів моральності та вести бездоганний спосіб життя, щоб служити прикладом для своїх прихожан [30, с. 73].

Інквізиція впроваджувала механізми контролю за діями священиків, переконуючи їх у важливості дотримання церковних норм та правил. Ті, хто порушував ці норми, підлягали суворим покаранням, які могли включати відсторонення від священницької служби. Такі заходи мали за мету забезпечити чистоту та святість церковного життя та уникнути скандалів чи дискредитації церковного авторитету.

Середньовічна церква прагнула створити сувору ієрархію та забезпечити послух своїх членів у всіх аспектах їхнього життя. Інквізиція відігравала ключову роль у цьому процесі, спонукуючи до відданості церковним законам та стандартам. Шляхом контролю та навіть стримування небажаних дій або думок серед священиків та прихожан, інквізиція сприяла утвердженню домінантного

статусу церкви та забезпеченню її впливу на соціальний та культурний ландшафт середньовіччя [87].

Проведення місій з метою виявлення інаковірних та їх навернення до офіційної церковної доктрини було однією з ключових функцій інквізиції в середньовіччі. Ці місії, відомі як інквізиторські перевірки або обходи, були спрямовані на ідентифікацію осіб, які підозрювалися в симпатіях до "єретичних" віровчень або відхиленнях від офіційної доктрини церкви. Інквізитори використовували різноманітні методи, щоб виявити потенційних "єретиків", такі як підступні питання, перевірки літератури, спостереження за поведінкою та взаємодіями з оточуючими.

У рамках таких місій інквізитори докладали значних зусиль для переконання та зміни віровчень підозрюваних. Вони використовували аргументи з церковної теології, виокремлювали помилки у їхніх думках та намагалися переконати їх у правильності офіційного вчення. Ці місії не лише сприяли виявленню потенційних "єретиків", а й намагалися зберегти їхні душі шляхом зміни їхніх віровчень та переконань у відповідність до церковних норм [11].

Проте, важливо зауважити, що ці місії часто супроводжувалися значним тиском та залякуванням з боку інквізиторів. Вони могли використовувати загрози покарання або навіть фізичну примусову, щоб змусити підозрюваних визнати свої помилки та відмовитися від "єретичних" поглядів. Це створювало атмосферу страху та непевності серед населення, яка сприяла підтримці церковної доктрини та підвищенню авторитету інквізиції. Проведення місій з метою виявлення та конвертації "єретиків" відображало важливу роль інквізиції у забезпеченні вірності та стабільності в церковному та соціальному порядку середньовіччя.

Використання владних повноважень для підтримки церковної ієрархії та влади Папи було однією з ключових функцій інквізиції в середньовіччі. Це виявлялося у взаємодії інквізиції з церковною ієрархією та папськими владами, де інквізитори мали підтримку та легітимність для своїх дій. Папа, як голова Церкви, мав великий вплив на призначення інквізиторів, їх повноваження та стратегію дій. Він міг видавати булли та укази, які засилювали владні положення інквізиторів та надавали їм силу в справі боротьби з "єретиками" [104, с. 86].

Інквізиція здебільшого діяла під контролем церковних структур, що відображалось у її зв'язках з вищими духовними особами, архієпископами та єпископами. Така співпраця забезпечувала підтримку інквізиції на місцевому рівні та підвищувала її авторитет у відношенні з "єретиками". Інквізитори могли отримувати від церковних влад великий престиж та підтримку, що робило їх дії більш ефективними та рішучими.

Зв'язки інквізиції з папською владою також виявлялися у сприянні розширенню церковної влади та впливу на територіях, де вони діяли. Церква здобувала підтримку можновладців та чиновників, які бачили у інквізиції засіб зміцнення своєї влади та легітимізації свого правління. Таким чином, інквізиція виступала як інструмент церковної та політичної влади, що сприяло консолідації ієрархічних структур та утвердженню домінантного статусу церкви в середньовічному суспільстві [17, с. 129].

Здійснення судових дій у межах інквізиційних процесів в середньовіччі підпорядковувалося інструкціям та директивам від церковних влад. Ці інструкції часто надавали інквізиторам детальні вказівки щодо процедур та методів судочинства, а також стандартизували процес розслідування та вирішення справ. Церковна влада видавала булли та укази, які чітко визначали

права та обов'язки інквізиторів, а також затверджували правила судочинства та покарання для тих, хто вважався "єретиком".

Такі інструкції визначали роль і повноваження інквізиторів, встановлювали порядок збору доказів, методи допиту та катувань, а також процедури суду та призначення покарань. Вони також могли містити вказівки щодо того, як вести себе під час судових процесів та взаємодіяти з підсудними та свідками. Ці директиви надавали інквізиторам чіткі рекомендації та легітимність у їх діях, що дозволяло їм ефективно виконувати свої обов'язки та забезпечувати "правову чистоту" суспільства.

При виконанні цих інструкцій інквізитори мали повноваження вживати всіх необхідних заходів для виявлення, затримання та покарання осіб, які вважалися "єретиками". Це включало в себе застосування різноманітних методів допиту, катувань та інших заходів примусового дії для отримання зізнань та інформації про можливих "єретиків". Така централізована система керівництва забезпечувала однорідність у застосуванні інквізиційних методів та підвищувала ефективність роботи цієї інституції [46, с. 88].

Отже, у середньовічній Європі інквізитори виконували ключову роль у забезпеченні "правової чистоти" суспільства, діючи на підтримку церковної доктрини та підтримуючи владу Папи. Вони проводили розслідування, судили "єретиків", використовували психологічний тиск та катування для отримання зізнань, застосовували суворі покарання та сприяли збереженню церковної дисципліни. Ролі і функції інквізиторів були чітко визначені і керувалися церковними директивами, що забезпечувало їхню впевненість у діях та ефективність у виконанні завдань.

3.2 Процеси судових розслідувань та методи інквізиційного правосуддя

Процеси судових розслідувань та методи інквізиційного правосуддя в середньовічній Європі відображали складну та часто жорстоку систему судочинства, яка базувалася на домінуванні церковного права та виокремленні "єретиків" та "відхильників" від церковної доктрини. Цей процес починався зі збору інформації та доказів щодо релігійних переконань підсудних, часто шляхом психологічного тиску під час допитів та застосування катувань для отримання зізнань та інформації. Судові процеси здебільшого відбувалися в таємниці, що дозволяло інквізиторам використовувати різноманітні секретні слідчі дії та підслуховування для отримання доказів.

Один з ключових методів інквізиційного правосуддя полягав у проведенні "випробувань віри", так звані ордалії, що були мабуть найдавнішим в історії людства методом виявлення винності підсудного, під час яких підсудний змушувався довести свою невинність або на багатті, або під час втоплення. Під час судового процесу також здійснювалося збирання і аналіз доказів згідно з канонічним правом та визначення покарань для "єретиків" та "відхильників" від церковної доктрини [12, с. 41].

Незважаючи на критику та внутрішні протистояння, інквізиційне правосуддя залишалося ключовим елементом контролю церкви над суспільством. Його провідні інституції, такі як Свята інквізиція, зберігали широкі повноваження і відчували себе впевнено у своїй місії збереження церковної доктрини та контролю за "єретиками". Процеси судових розслідувань та методи інквізиційного правосуддя відігравали важливу роль у формуванні та утвердженні влади церкви в середньовічному європейському суспільстві.

Використання психологічного тиску в інквізиційних допитах відображало складність та жорстокість цього періоду в історії. Цей метод часто застосовувався інквізиторами для отримання зізнань та інформації від підозрюваних або підсудних. Одним з таких прикладів може бути використання

психологічного тиску через застосування підступних запитань або зміну тону інтерв'юера, що спрямовані на те, щоб збентежити або збити з пантелику підсудного. Наприклад, інквізитор міг використовувати погрози або залякування для того, щоб змусити підсудного зізнатися у відповідальності за ґрунтовані або неґрунтовані звинувачення [74, с. 82].

Ще одним ефективним методом психологічного тиску було створення атмосфери страху та невизначеності під час допиту. Інквізитори створювали цю атмосферу, проводячи допит в затемнених, малоосвітлених кімнатах або використовуючи загадкові слова чи жестикуляцію, яка могла б спровокувати підсудного. Наприклад, інквізитор міг погрожувати покаранням, залишаючи при цьому приречене майбутнє підсудного невизначеним.

Також, емоційний тиск часто застосовувався через використання психологічних методів маніпуляції. Це включало в себе заохочення підсудного відчувати провину або страх перед наслідками, що може призвести до бажаного результату для інквізитора. Наприклад, інквізитори намагалися переконати підсудного, що його зізнання може врятувати його душу від вічного пекла або сприяти помилуванню.

У деяких випадках, психологічний тиск міг бути посилений через використання фізичного насильства або використання інших форм погроз або примусу. Це могло включати в себе катування, фізичне побиття, або навіть загрози життям чи життям близьких осіб. Ці методи створювали екстремальний психологічний тиск, що призводило до підписання зізнання підсудним у спробі уникнути подальших страждань чи загроз життю [90].

Застосування катувань у процесі інквізиційних розслідувань було одним із найбільш жорстоких та недопустимих аспектів цього правосуддя. Катування використовувалося інквізиторами для змушення підсудних до зізнань або отримання інформації, яку вони вважали важливою для своєї справи. Цей метод

був ефективним не тільки у фізичному, а й у психологічному тиску, оскільки викликав страх і страждання у підсудних, що намагалися уникнути подальшого тортурування.

Один із типових методів катування, що використовувався в інквізиції, - це стрепеніння, або "тягання". У цьому методі підсудного прив'язували до мотузки і опускали у воду. Цей процес був повторюваним, і підсудний був залишений у воді доти, доки не давав зізнання або не помирав. Іноді цей метод супроводжувався іншими формами фізичного насильства, такими як побиття або приниження [15, с. 72].

Ще одним поширеним методом катування було використання пальцевих пристроїв, що накладалися на підсудного, щоб викликати біль. Ці пристрої могли бути використані для стискування пальців або інших частин тіла, або для прикладання великого тиску на нервові точки, що призводило до надмірного болю. Навіть після того, як підсудний визнав свою провину чи дав інформацію, катування часто продовжувалися для підтвердження зізнань або отримання додаткової інформації. Це створювало страх серед інших потенційних підсудних та змушувало їх давати зізнання без будь-якого істинного підґрунтя.

Застосування катувань в інквізиції демонструє не лише жорстокість цього правосуддя, а й його безжальність та беззастережність у прагненні досягнення своїх цілей. Ці методи найбільше використовувалися для впровадження страху та підтримання контролю церковної ієрархії над суспільством, але вони також завдали величезного страждання тим, хто був підданий цьому жорстокому режиму [111].

Проведення секретних слідчих дій та підслуховування були ключовими методами, використовуваними інквізиторами для здійснення контролю над суспільством та виявлення осіб, які вони вважали "єретиками". Основною метою цих дій було отримання інформації про можливих єретиків та їхній

зв'язок з іншими особами, а також розкриття будь-яких потенційних загроз церковній доктрині.

Одним з ефективних методів проведення секретних слідчих дій було використання агентів, які проникали в різні групи та спільноти з метою зібрати інформацію про можливих єретиків. Ці агенти, приховуючи свою істинну ідентичність, намагалися вступити до різних релігійних та політичних організацій, де вони могли бути свідками чи отримувати інформацію про потенційних єретиків та їхні переконання. Підслуховування також було широко використовуваним методом для збору інформації про осіб, які вважалися підозрілими [57, с. 60].

Такі секретні дії та підслуховування дозволяли інквізиторам бути впевненими, що вони контролюють ситуацію та здійснюють нагляд за тими, хто може становити загрозу церковній доктрині. Однак ці методи також породжували питання про приватність та права особистості, оскільки вони часто використовувалися без належного судового дозволу чи контролю.

Саме ордалії були одним з найбільш суперечливих методів, що використовувалися інквізицією для виявлення осіб, які вважалися інакочисними або "єретиками". Ці випробування, часто засновані на суперstitції та віруваннях того часу, часто були надзвичайно жорстокими та несправедливими [97].

Один із таких методів був "випробування водою", де підозрюваний був занурений у воду. Якщо він залишався на поверхні, він вважався винним, а якщо тонував, він був визнаний невинним. Цей метод був особливо жорстоким, оскільки часто призводив до тяжких травм або смерті підозрюваних. Ще одним методом було "випробування вогнем", де підозрюваному давали утримувати розпечену металеву або кам'яну кулю. Якщо він виявився невразливим до

опіків, це вважалося доказом його вини. Цей метод також був вкрай небезпечним і призводив до серйозних травм або смерті.

Іншим випробуванням було "випробування божественним втручанням", коли підозрюваного викладали на коліна перед алтарем і вимагали від нього просити прощення від Бога. Якщо він не помер, це вважалося "доказом" його вини. Ці методи випробування були морально несправедливими та неправомірними, оскільки вони часто базувалися на випадковості та суперститії. Вони також суперечили основним принципам справедливості та правосуддя. Використання таких методів лише підштовхувало інквізиторів до прийняття вироків, які не мали підґрунтя в об'єктивних доказах або правових принципах [26, с. 131].

Відображення рольової моделі у судових процесах інквізиції в середньовіччі є центральним аспектом її функціонування. Ця модель передбачала чітку рольову диференціацію між судьями, обвинуваченими та свідками, і диктувала роль кожного учасника в судовому процесі. Почнемо з інквізиторів, які виступали в ролі суддів та обвинувачів одночасно. Вони мали владу проводити дослідження, збирати свідчення та приймати вирoki. Їхня роль була вкрай впливовою, оскільки вони мали повноваження призначати покарання та визначати вину підсудного.

Обвинувачені виступали в ролі осіб, що стоять перед судом. Їм дозволялося представляти свої аргументи та захищати себе від звинувачень, але вони мали обмежені можливості виправдовувати себе через систему, яка часто була схильною до прийняття вироків на підставі сумнівних доказів. Свідки виконували роль тих, хто надавав свідчення щодо звинувачень або безпосереднього спостереження за подіями. Їхні свідчення могли вирішально вплинути на вирок, інквізитори могли активно використовувати їхні висловлення для підтвердження своїх тез [86].

Наприклад, у судовому процесі проти катарів у Лангедоку у XIII ст., інквізитори використовували свідчення свідків, які звинувачували катарів у відхиленні від офіційної церковної доктрини, а також заарештованих, які були піддані катуванням, щоб отримати зізнання. Такі методи використання рольової моделі показують, як інквізитори контролювали судовий процес та приймали вироки на підставі обмеженої кількості доказів. Рольова модель у судових процесах інквізиції відображала ієрархічну структуру, де інквізитори мали перевагу влади та контролю над обвинуваченими та свідками. Ця модель створювала сприятливі умови для проведення процесів, які були часто несправедливими та використовувалися для політичних або релігійних цілей [95].

Збір та аналіз доказів у судових процесах інквізиції в середньовіччі відігравали критичну роль у визначенні вини чи невинуватості обвинувачених. Оскільки церковне право використовувалося як основа для судових процесів, збір доказів відбувався відповідно до канонічних норм та процедур. Один із найбільш поширених методів збору доказів полягав у використанні свідчень. Свідки, які могли спостерігати або взяти участь у подіях, що виправдовують або звинувачують підсудного, доповнювали докази судового процесу. Інквізитори вели підготовку свідків та проводили перехресне допитування для перевірки достовірності їхніх свідчень.

Додатково до свідчень, інквізитори також використовували фізичні докази, такі як письмові документи, листування або інші записи, що можуть бути пов'язані зі справою. Наприклад, листи або рукописи, які містили єретичний контент, могли бути використані як докази проти обвинуваченого. Інквізитори також активно залучали експертів, таких як теологи або богослови, для аналізу доказів і визначення їхньої відповідності церковним доктринам [36, с. 99].

Процес аналізу доказів передбачав не лише збір та документування матеріалів, але й їхнє тлумачення та інтерпретацію у контексті церковного права. Інквізитори стежили за тим, щоб докази відповідали канонічним нормам і використовувалися для доведення вини підсудного. Детальний аналіз доказів дозволяв інквізиторам забезпечувати обґрунтовані вирoki та встановлювати відповідні покарання відповідно до церковних норм.

Зокрема, у справах інквізиції, документи, такі як листи, щоденники чи навіть звичайні розмови, могли бути використані як докази проти підсудного. Інквізитори звертали увагу на будь-які згадки або вирази, що могли вказувати на симпатії до ідей, заборонених церковним ученням. Такі докази слугували підтвердженням обвинувачень та використовувалися для підтримки вироків, які нерідко призводили до суворих покарань, таких як катування або смертна кара [103].

Процедури перевірки релігійної чистоти та дотримання церковних догм в інквізиційних практиках середньовіччя були складними та часом жорстокими. Однією з таких процедур був тест на вірність, який випробовував релігійні переконання підсудного. Цей тест можна було здійснити через різноманітні способи, включаючи підводження до допитування, підтримку випробувань або вимушення до видачі зізнань під загрозою катувань.

Ще однією процедурою було використання покаяння як засобу перевірки релігійної відданості. Підсудні мали можливість визнати свої помилки та виразити покаяння перед церквою. Однак, часто покаяння вважалося недостатнім, і підсудних продовжували переслідувати або піддавати катуванням для отримання "правдивих" зізнань. Додатково до цього, інквізитори використовували методи вибору, щоб визначити релігійну чистоту підсудних. Один з таких методів був випробувальний вогонь, коли підсудного змушували перетерпіти фізичні та психологічні муки через спробу пережити вогонь без

опіків. Цей процес вважався доказом невинності або вини залежно від того, як він закінчувався [28, с. 91].

Також важливою процедурою було опитування свідків та отримання їхніх свідчень щодо вірності чи відступництва підсудного від церковних догм. Інквізитори стежили за кожним звітом та використовували їх для формування обвинувальних матеріалів. Ці процедури часто виявлялися суровими та несправедливими, оскільки вони часто ґрунтувалися на підозрі і припущеннях, а не на конкретних доказах. Багато підсудних були несправедливо засуджені через ці процеси, які відображали тоталітарний характер інквізиційної системи та її прагнення до контролю над релігійними переконаннями і практиками [14, с. 180].

Покарання для "єретиків" та "відхільників" у середньовіччі були надзвичайно суровими і жорстокими, оскільки церква дивилася на їхню віру як на загрозу своєму владному статусу та релігійній єдності. Одним з найпоширеніших видів покарань було публічне викриття та покарання, таке як публічні відзнаки стигми чи публічні виклики на боротьбу. Прикладом такого покарання може бути відверте виставлення підсудного на показ громаді, де йому було дозволено лише мінімально прикриватися, або ж ганьблення на громадському майданчику.

Підсудних також могли піддавати різного роду фізичним покаранням, таким як побиття, катування або відрубання кінцівок. Ці методи були широко застосовані в середньовічній інквізиції як спосіб використання насильства для отримання зізнань або виправдань. Наприклад, катування могло включати підвішування, підпалення, розтягування на кільцях або інші жорстокі методи, спрямовані на зламання волі та вимушених неправдивих зізнань [102].

Більш серйозними покараннями для "єретиків" та "відхільників" були смертні кари, такі як аутодафе, розстріл або вивішування. Ці смертні кари часто

проводились публічно як спосіб показати суворість та непохитність церковної влади перед потенційними "єретиками". Наприклад, смертні вироки могли бути виконані під час громадських заходів, де глядачі могли бачити жорстокість та непохитність церковної влади.

Ці покарання були використані для створення страху та контролю над населенням, а також для забезпечення послуху та покорності перед церковною владою. Вони відображали жорстокість та безжальність інквізиційної системи, яка намагалася підтримувати свою владу та авторитет у середньовічному суспільстві [12, с. 158].

У середньовічній інквізиції апеляційні процеси були відносно рідкісним явищем, але вони мали своє місце у системі правосуддя. Організація і проведення апеляційних процесів відрізнялися від звичайних судових процедур і відбувалися за особливих обставин. Оскарження вироків передбачало перевірку рішення вищими церковними інстанціями, такими як архієпископи або папа. Ці інстанції могли переглянути справу на новому, розглянути аргументи обох сторін та прийняти окреме рішення.

Проведення апеляційних процесів зазвичай включало в себе письмові заяви сторін, а також усні доповіді перед вищими церковними посадовцями. Сторони могли представляти нові докази або аргументи, які могли вплинути на рішення. Крім того, у деяких випадках можливим було звернення до відомих учених чи юристів для надання експертної допомоги чи консультацій з правових питань [95].

Прикладом проведення апеляційного процесу може бути справа Галілео Галілея в XVII столітті. Після того, як Галілео був визнаний винним у розповсюдженні геліоцентричної теорії, він апелював до Римського суду Конгрегації Святої Інквізиції. У цьому апеляційному процесі брали участь учені, юристи та високопосадовці церкви, які переглянули докази та аргументи

обох сторін, і в результаті Галілео був засуджений до домашнього арешту залишатися під церковним наглядом. Такі апеляційні процеси відігравали важливу роль у правосудді середньовіччя, надаючи можливість оскарження рішень і перегляду справ з більш високого рівня. Однак, ці процеси були далекі від сучасних ідеалів справедливості та можливості відновлення справедливості в кінцевому рішенні.

У середньовічній інквізиції використання свідчень та доказів було одним з ключових елементів судового процесу. Учасники судового процесу могли представляти свідчення, документи, матеріальні докази та інші обставини, які могли підтвердити або спростувати обвинувачення. Свідчення часто використовувалися для розкриття фактів, пов'язаних з релігійними переконаннями, поведінкою підсудних та іншими аспектами справи [101].

У справах про єресь свідчення від інших осіб, які були свідками проповідей або викладів підсудного, могли використовуватися для доведення або спростування звинувачень у єретичній діяльності. Такі свідчення зазвичай були збирані під час слідчих дій або судових засідань, і їх важливість полягала в тому, щоб встановити фактичні обставини, пов'язані з вчинками підсудного.

Докази також відігравали важливу роль у судовому процесі. До них можна було віднести письмові документи, листи, книги, малюнки, а також фізичні об'єкти, які були пов'язані з обвинуваченням. Наприклад, якщо підсудний був звинувачений у поширенні книг або публікацій, які містили "єретичний" зміст, такі матеріальні докази могли бути представлені на суді для підтвердження обвинувачень [49, с. 192].

У середньовічному судочинстві значна увага також приділялася достовірності свідчень та доказів. Це означало, що судді мали за завдання ретельно перевіряти та оцінювати представлені матеріали, переконуючись у їхній достовірності та автентичності. Використання свідчень та доказів було

необхідним компонентом судових процесів інквізиції, яке допомагало встановити правду у справах, пов'язаних з релігійними та моральними питаннями.

Роль інквізиторів у керуванні судовими розслідуваннями в середньовічній інквізиції була вирішальною, оскільки вони виконували функцію головного органу у виявленні, розслідуванні та судженні осіб, які вони вважали "єретиками" чи "відхильниками" від церковної доктрини. Інквізитори мали широкі повноваження в цьому процесі і використовували різноманітні методи та стратегії для досягнення своїх цілей.

Однією з основних функцій інквізиторів було здійснення пошуку та виявлення потенційних "єретиків" серед населення. Вони вели розслідування, перевіряли підозрілі особи, збирали інформацію та свідчення від свідків, щоб з'ясувати, чи є у когось відхилення від церковних доктрин. Наприклад, під час одного з розслідувань, інквізитори вивчали звичаї та практики певної групи людей, спостерігаючи за їхньою поведінкою та релігійними звичаями. Вони також надсилали агентів або шпигунів для інфільтрації потенційно "єретичних" груп та збору інформації про них [55, с. 175].

Інквізитори відповідали за здійснення допитів та ведення слідчих дій з особами, які потрапляли під їхнє підозрювання. Вони використовували різні методи тиску, включаючи психологічний тиск, катування та інші форми фізичного та психічного насильства, для отримання зізнань та інформації від підсудних. Це могло включати підвішування за руки або ноги, відбивання, катання на колесі, та інші форми фізичного страждання. Такі методи були поширеними в середньовічній інквізиції та використовувалися з метою змусити підсудних зізнатися у своїх "злочинах" та назвати інших "єретиків" [99].

Інквізитори також мали важливу роль у прийнятті рішень щодо подальшого судового переслідування та покарання підсудних. Вони аналізували

всі зібрані докази та свідчення, враховували канонічне право та директиви церковних влад, щоб визначити, чи існують достатні підстави для звинувачення та судження особи. Таким чином, інквізитори володіли великою владою та впливом у судових процесах, і від їхніх рішень залежали долі багатьох осіб у середньовічній Європі.

У середньовічній інквізиції взаємодія інквізиторів з церковною ієрархією та папською владою була невід'ємною частиною судочинства. Церковна ієрархія, зокрема папа та вищі представники церкви, надавали інквізиторам підтримку, директиви та рекомендації щодо проведення розслідувань та судових процесів. Ця взаємодія забезпечувала легітимність та авторитет інквізиційних заходів, а також забезпечувала їхню відповідність церковним канонам та доктринам. Папа та вищі церковні посадовці видали різні булли та директиви, які визначали стратегії та методи боротьби з "єретиками". Наприклад, у 1252 році папа Інокентій IV видав буллу "Ad exstirpanda", яка легалізувала використання катувань для отримання зізнань від підсудних, що була важливою директивою для інквізиторів у їхній роботі [7].

Під час судових процесів, інквізитори піддавалися впливу церковної ієрархії та папської влади через звітності, апеляційні процедури та консультації. Вони повинні були звітувати перед церковними авторитетами про свою діяльність та рішення, а також слухати їхні поради та вказівки щодо проведення судових процесів. Наприклад, під час апеляційних процесів, коли рішення інквізиторів було оскаржено, вони зверталися до церковної ієрархії та папської влади для вирішення суперечностей та конфліктів. Папа або вищі церковні посадовці могли переглянути справу, вислухати аргументи обох сторін та виносити остаточне рішення щодо подальшої долі підсудного.

Взаємодія інквізиторів з церковною ієрархією та папською владою в середньовічній інквізиції була ключовою для забезпечення легітимності,

авторитету та ефективності судочинства. Вона забезпечувала відповідність дій інквізиторів церковним нормам та цілям, а також забезпечувала контроль і нагляд з боку вищих церковних влад.

Інквізиційне правосуддя мало значний вплив на соціокультурний та юридичний ландшафт середньовіччя, визначаючи стандарти моралі та допомагаючи у зміцненні влади Церкви. Наприклад, впровадження інквізиції допомогло у створенні соціальної норми, що стимулювала конформізм та відповідність церковним доктринам. Люди боялися виступати проти церковної влади або виражати незвичайні думки, оскільки це можна було сприйняти як єретизм, що загрожувало життю та майну. Це призвело до загального впливу на культурний пейзаж, сприяючи формуванню однорідної церковної домінанти [98, с. 137].

Що стосується юридичного ландшафту, інквізиція відіграла ключову роль у встановленні та поширенні церковного права в Європі. Інквізитори оперували збірниками канонічного права, такими як "Декреталії" Папи Інокентія III, що надавали їм авторитет для судження за церковними законами. Це сприяло стандартизації правосуддя та утвердженню церковних норм у юридичній практиці. Крім того, інквізиція визначала взаємовідносини між церковним та світським правом, оскільки інквізитори часто співпрацювали з місцевими владами для здійснення своїх функцій, зміцнюючи вплив церкви на суспільство в цілому.

Інквізиційне правосуддя в середньовічній Європі впливало на розвиток процесів судових розслідувань та методів ведення судових процесів. Інквізитори розвинули складні техніки допиту, використовуючи психологічний тиск, катування та інші методи для отримання зізнань та доказів. Це вплинуло на загальний характер судових процесів, роблячи їх більш автократичними та контрольованими церковною ієрархією. Інквізиційне правосуддя відіграло

важливу роль у формуванні соціокультурного та юридичного ландшафту, сприяючи зміцненню влади церкви та розвитку судових процедур і методів [92].

Сучасний погляд на методи інквізиційного правосуддя значно відрізняється від середньовічних практик і визнається як суворе порушення прав людини та основних принципів справедливості. Багато дослідників та правозахисників розглядають інквізицію як символ темного періоду історії, коли релігійна влада вживала екстремальних заходів для придушення будь-яких відхилень від офіційної доктрини. Наприклад, історик Майкл Ламберт у своїх дослідженнях наголошує на важливості збереження пам'яті про інквізицію як нагадування про трагічні наслідки, які можуть виникнути від релігійного фанатизму та нетерпимості.

У сучасному світі методи інквізиції були абсолютно відкинуті в правових нормах. Замість цього, принципи справедливості, прав людини та правової держави визнаються як основні принципи судової системи. Міжнародні організації, такі як ООН та Рада Європи, активно працюють над створенням та зміцненням міжнародних стандартів прав людини, що виключають будь-яку форму катувань або несправедливого судочинства. Наприклад, Європейський суд з прав людини в своїх рішеннях регулярно визнає порушення прав людини, пов'язані з недостатнім захистом від катувань чи несправедливими судовими процесами. Конкретні судові справи, такі як "Selmouni v. France", "Ireland v. United Kingdom", і "Al-Skeini and Others v. the United Kingdom", вказують на те, що сучасне право визнає катування як порушення основних прав людини і встановлює відповідальність за його вчинення. Сучасний погляд на методи інквізиційного правосуддя визнає їх як антиетичні та неприпустимі, а правові нормативи стежать за забезпеченням захисту прав людини та справедливості у судових процесах [47, с. 99].

У рамках обговорення процесів судових розслідувань та методів інквізиційного правосуддя в середньовіччі та їх впливу на суспільство, було розглянуто широкий спектр практик, включаючи використання катувань, психологічного тиску, секретних слідчих дій, проведення випробувань віри та застосування суворих покарань для "єретиків". Ці методи судового провадження відображали силу церковної влади та сприяли збереженню церковної доктрини, але також спричиняли серйозне порушення прав людини та справедливості. Сучасний погляд на ці практики вважає їх неприпустимими і визнає як порушення основних принципів правової держави та прав людини.

3.3 Юридичні аспекти обвинувачення, захисту та вирішення справ

Процедури подання обвинувачення перед інквізиційним судом були складним та часто змінювалися відповідно до контексту та періоду історії. Зазвичай обвинувачення ініціювалося через письмове або усне повідомлення від особи, яка могла бути свідком порушення релігійних доктрин або була переконана у винності підсудного. Це може бути священник, чернець чи будь-яка інша особа, яка мала вплив у церковному чи світському оточенні. Наприклад, історичні джерела засвідчують, що зазвичай обвинувачення інквізиційними органами можна було подати через написання листа до місцевого інквізитора або через офіційний звинувачувальний акт, підписаний впливовою особою [51, с. 119].

Після отримання обвинувачення інквізитор або його агенти починали проводити розслідування, щоб зібрати достатні докази винності підсудного. Це розслідування може включати опитування свідків, збір письмових свідчень або навіть використання підступних методів, таких як підслуховування або використання інформаторів. Наприклад, у хроніках можна знайти згадки про те,

що інквізитори часто використовували шпигунство та підступні методи, щоб здобути інформацію про потенційних "еретиків" та їх діяльність.

Далі обвинувачення формалізувалося через складання акту звинувачення, у якому вказувалися конкретні звинувачення проти підсудного. Цей акт звинувачення потім подавався перед інквізиційним судом для розгляду справи. Сам процес подання обвинувачення міг варіюватися залежно від конкретних правил та процедур, прийнятих у різних регіонах та часи. Наприклад, в Іспанії існувала система секретного доносу, коли особи могли анонімно звинувачувати інших у "ересі" без обов'язковості виправдовувати свої слова перед судом [96].

Критерії та стандарти для визначення осіб, які підлягали обвинуваченню в рамках інквізиційних процесів, були часто визначені церковними доктринами та правилами, а також соціальними уявленнями того часу. Одним з найважливіших критеріїв було дотримання церковних доктрин та віроучення, а також відповідність вірогідним стандартам інтерпретації Святого Письма. Особи, які відхилялися від офіційної церковної доктрини або висловлювали відмінні від ньої думки, могли стати об'єктом підозр, що часто призводило до обвинувачення у "ересі".

Підозрювані підлягали обвинуваченню на підставі різноманітних підозрілих дій чи поглядів, таких як володіння забороненими книгами, проведення релігійних обрядів або обрядів, які вважалися "еретичними", або навіть лише спілкування з особами, які були відомі своїми "еретичними" поглядами. Наприклад, у період інквізиції в Іспанії, особи, які володіли або розповсюджували книги, що могли бути вважені за "еретичні" або небезпечні для католицької віри, могли стати об'єктом обвинувачення та переслідування [4, с. 162].

Соціальний статус або політичні переконання також можуть впливати на те, хто став об'єктом звинувачення. Особи, які мали впливні позиції в

суспільстві або відзначалися активною громадською діяльністю, часто потрапляли під особливий нагляд інквізиційних органів, особливо якщо їхня діяльність могла ставити під сумнів єдинство церковної доктрини або церковну ієрархію. Таким чином, критерії для визначення осіб, які підлягали обвинуваченню, були широкими і часто піддавалися інтерпретації залежно від контексту інквізиційного процесу та політичних обставин [17, с. 92].

У середньовічних інквізиційних процесах існували ряд правових норм, що регулювали збір інформації та доказів для обвинувачення. Однією з цих норм було використання свідчень, які могли бути отримані різними способами, включаючи допити свідків, використання письмових свідчень або висновків експертів. У церковному праві інквізиції, свідчення могли бути вважені досить значущими, навіть якщо вони були отримані під час допиту під психологічним тиском або катуванням.

Однак, крім свідчень, інквізиційні процеси також могли використовувати фізичні докази, такі як книги або інші предмети, що могли бути використані для підтвердження підозрілих дій або поглядів. Наприклад, знахідка підозрілої літератури або обрядових предметів у власності підсудного могла бути вважена за важливий доказ його відхилення від церковних доктрин.

Інквізиційні процеси часто використовували свідчення спеціально найнятих експертів, таких як теологи або юристи, які аналізували релігійні аспекти справи та надавали свої експертні висновки. Ці експерти могли інтерпретувати різні аспекти підозрілих дій або висловлювати свої думки щодо вірогідності обвинувачення [101].

Проте, варто зауважити, що в багатьох випадках інквізиційні процеси були необ'єктивними і допускали зловживання влади владою, що часто призводило до використання фальшивих доказів або маніпуляції свідченнями для досягнення бажаного результату. Такі практики часто ставали причиною

несправедливих вироків та переслідувань тих, хто вважався "єретиком" з точки зору церковної влади.

Процедури вручення обвинуваченим копії звинувачення та забезпечення їх прав на захист були важливими складовими інквізиційного правосуддя в середньовіччі. Звичайно, коли особа була обвинувачена у єресі чи відхиленні від офіційної церковної доктрини, їй повинно було вручити копію звинувачення, щоб вона могла підготувати свій захист. Це мало забезпечити основний принцип справедливого судочинства, але в реальності цей процес не завжди був виконаний належним чином [112].

Нерідко копія звинувачення була вручена обвинуваченому під час судового засідання, коли він не мав достатнього часу на підготовку захисту. Це може бути прикладом порушення процесуальних прав обвинуваченого, оскільки він не мав можливості належним чином ознайомитися з обвинуваченням та підготувати відповідь. Такий підхід давав перевагу інквізиторам, які могли контролювати хід судового процесу та забезпечувати більш сприятливий для себе вирок.

В окремих випадках, особам було надано можливість ознайомитися з звинуваченням перед судовим засіданням, дозволяючи їм підготуватися до захисту. Це часто було спрямовано на те, щоб забезпечити вигляд справедливості та дотримання процедурних норм, хоча іноді це могло бути лише формальністю, а справжня сутність судового процесу залишалася несправедливою. Вручення копії звинувачення та забезпечення прав на захист були важливими етапами судового процесу в інквізиційній системі. Проте відповідність цих процедур нормам справедливості часто залежала від волі інквізиторів та специфіки конкретного судового процесу [27, с. 189].

Права обвинуваченого та процедури, спрямовані на забезпечення справедливого захисту, є ключовими складовими судового процесу в будь-якій

правовій системі, включаючи інквізиційне правосуддя в середньовіччі. Основними правами обвинуваченого були право на захист, право на адвоката чи представника та право на справедливий суд. Ці права мали демонструвати, що обвинувачений мав можливість ефективно захищати свої інтереси та висловлювати свою точку зору перед судом.

Одним з прикладів процедур, спрямованих на забезпечення справедливого захисту, було право обвинуваченого на представлення свідчень та доказів на свою користь. Це означало, що обвинувачений мав можливість представити свідчення, які сприяли б його захисту, та висвітлити аспекти справи, які могли вплинути на прийняття рішення суду. Наприклад, якщо обвинувачений мав свідків або докази, що спростовували обвинувачення, він мав право представити їх перед судом для розгляду [38, с. 167].

Ще одним важливим аспектом було право обвинуваченого на конфіденційність спілкування зі своїм адвокатом або представником. Це забезпечувало, що обвинувачений міг відкрито обговорювати свою справу з професійним правовим консультантом, не обмежуючи себе страхом перед репресіями або шантажем з боку владних структур. Таке право гарантувало, що обвинувачений мав можливість ефективно підготуватися до судового процесу та захищати свої права.

Інквізиційні суди також мали дотримуватись об'єктивності та справедливих процедур при вирішенні справ. Це означало, що судді мали розглядати всі представлені докази та свідчення об'єктивно і безпристрасно, без упередження або впливу з боку інших учасників судового процесу. Наприклад, судді повинні були враховувати всі аспекти справи та відповідно до цього приймати рішення, забезпечуючи, щоб вони відповідали нормам справедливості та правосуддя. Ці приклади демонструють, як права обвинуваченого та процедури справедливого захисту впливали на судовий процес в інквізиційній

системі, забезпечуючи, що обвинувачені мали можливість ефективно захищати свої права та інтереси перед судом [99].

У системі інквізиційного судочинства роль адвокатів або захисників була значною мірою обмежена або навіть відсутня. Це було пов'язано з тим, що інквізитори, які вели розслідування та виступали в якості обвинувачів, зазвичай мали широкі повноваження і вплив на судовий процес. Таким чином, захисників у звичайному розумінні, що мали б захищати інтереси обвинувачених, в інквізиційних судах фактично не було. Замість цього, обвинувачені могли мати лише обмежену можливість представлення своїх аргументів та захисту своїх прав.

Проте існували деякі ситуації, коли інквізиційні суди дозволяли обвинуваченим мати представника або захисника. Це можливо було, наприклад, у випадках, коли обвинувачений був членом високого соціального класу або мав зв'язки з впливовими особами в церковних чи світських колах. В таких випадках це було здебільшого формальним жестом, який не завжди гарантував повноцінний захист інтересів обвинуваченого.

Щодо функцій, які виконували ці представники, вони, як правило, обмежувалися представленням інтересів обвинуваченого перед судом, а також наданням правової консультації та допомоги у відповіді на обвинувачення. Однак їх вплив та ефективність часто були обмежені, оскільки інквізиційні суди мали тенденцію віддавати перевагу позиції інквізиторів, що може бути ілюстровано багатьма прикладами з історії [82].

У певних випадках, коли захисник був відсутній або його вплив був обмежений, обвинувачені могли стикатися зі значними труднощами в підготовці до суду та захисті своїх прав. Це ставалося особливо актуальним у випадках, коли обвинувачення були засновані на сумнівних доказах чи

свідченнях, і коли суди мали тенденцію до винесення строгих вироків на підставі релігійних або політичних мотивів.

У системі інквізиційного судочинства можливості обвинуваченого подавати свідчення та докази у власний захист були обмеженими порівняно з іншими судовими системами. Інквізитори мали великий контроль над судовим процесом та зазвичай домінували у зборі та представленні доказів. Обвинуваченому надавалося право висловлювати свої аргументи, але вони часто були обмежені впливом інквізиторів та самого суду [56, с. 192].

Попри це, деякі обвинувачені мали можливість представляти свої докази та свідчення. Наприклад, вони могли приводити свідчення свідків або докази, які могли спростувати обвинувачення. Однак ці можливості часто були обмеженими і залежали від рішення суду або інквізиторів. Прикладом може бути справа Галілео Галілея, який був обвинувачений Церквою у щоденному розколі доктрини за твердження, що Земля обертається навколо Сонця. Під час суду Галілео міг представити деякі докази, що підтверджували його теорію, проте він був змушений відкликати свої переконання під тиском церковних влад. Це показує, як обвинувачені часто мали обмежені можливості використовувати свідчення та докази у власний захист під час інквізиційного судочинства.

Інквізиційна система також мала тенденцію довіряти більше свідченням обвинувачення, аніж тим, що надавалися захисником. Це може бути проілюстровано випадками, коли обвинувачені були засуджені на підставі сумнівних свідчень або навіть признані винними за відсутності переконливих доказів. Така практика може бути розглянута як перешкода для справедливого процесу та обмеження прав обвинувачених на ефективний захист своїх інтересів у суді [13, с. 115].

У системі інквізиційного правосуддя процедури апеляції були досить обмеженими і складними. Обвинувачені, які були засуджені, могли подати апеляцію до вищих церковних судів або до самого Папи. Однак ці процедури часто були пов'язані з великими труднощами та ризиками.

По-перше, відомо, що інквізиційні суди досить суворо контролювали процес апеляції. Часто суди відмовляли в апеляції, особливо якщо перша інстанція була проведена відповідно до всіх процедур і стандартів, що регулювалися церковним правом. Це ставало перешкодою для оскарження рішень інквізиційних судів. Наприклад, у випадку з Галілеєм, хоча він подав апеляцію до Верховного суду Церкви (Святого Офіцію), його вирок був підтверджений, а він був змушений підписати присягу, що відмовляється від своїх гіпотез. Цей приклад ілюструє, як апеляційні процедури інквізиції не завжди були доступними та ефективними для захисту прав обвинувачених [60, с. 173].

Інквізиційні суди мали сильну підтримку від церковних влад, включаючи Папу. Тому, навіть якщо обвинувачений подав апеляцію до Папи, ймовірність скасування рішення суду була дуже низькою, особливо якщо суд вже був підтверджений місцевими церковними владами. Хоча існували процедури апеляції, участь у них часто була ризикованою та малоефективною для обвинувачених. Така ситуація спричиняла великі труднощі для тих, хто намагався оскаржити рішення інквізиційних судів та захищати свої права та свободи.

Процедури прийняття рішень інквізиційними судами в середньовіччі мали свої особливості та правові наслідки, які значно впливали на соціальний та юридичний ландшафт того часу. Ці суди не були схожі на сучасні судові установи, оскільки їхні процедури базувалися на церковних доктринах та канонічному праві, а не на світських законах [5, с. 85].

Один із важливих етапів процедури був розгляд звинувачень та доказів проти обвинуваченого. Інквізиційні суди використовували різноманітні методи, щоб встановити "правду" та виявити тих, хто порушував церковні доктринальні стандарти. Це включало підслуховування, допити свідків, використання фізичного та психологічного тиску на обвинувачених та інші методи. Наприклад, у випадку інквізиційного розслідування Катаріни Теккі, яка була звинувачена у єрезі, суд використовував інтенсивний психологічний тиск, щоб змусити її зізнатися. Її допити були проведені в дуже стресових умовах, що спричинило подальші визнання та засудження. Цей приклад демонструє, як процедури прийняття рішень інквізиційними судами можуть бути спрямовані на отримання певного результату, незалежно від дійсної вини [50].

Щодо правових наслідків, рішення інквізиційних судів мали величезний вплив на життя обвинувачених. Зазвичай такі рішення призводили до серйозних покарань, таких як ув'язнення, конфіскація майна або навіть кара смертю. Ці рішення також мали великий вплив на соціальну репутацію та статус особи в суспільстві. Наприклад, у випадку обвинувачення у відшкодуванні за геліоцентричні погляди, рішення інквізиційного суду вплинуло на його академічну та суспільну кар'єру, а також на розвиток наукових досліджень у цілому. Таким чином, процедури та рішення інквізиційних судів мали значний вплив на індивідуальний та колективний життєвий шлях людей у середньовіччі.

Після винесення вироку інквізиційним судом, обвинувачені особи зазвичай стикалися з різними видами покарань та санкцій, які можна було розглядати як способи відновлення "правової чистоти" суспільства від єретичних впливів. Бернар Гі виділяє 4 види покарання: "Вони (єретики) справді можуть бути покарані чотирма речами, а саме: особисто, майном, славою та почестями. Вони (мабуть йдеться про світську владу) можуть особисто покарати винних, чи то взяття обвинуваченого в ув'язнення, вигнання,

хрещенням, накладення помірності та паломництва. ... Майново він може бути покараний двояко: один вирок, другий – епітимії. ... У протоколі слідчі можуть карати вироком і за наклепом, або за доносом тих, хто не звинувачується за законом, і того, хто не знеславлений ні в простолюді, ні навіть з легкою підозрою, якщо вони самі, при проханні слідчих, очистили себе. ... навіть з ганьбою чи шаною можуть покарати їх, бо можуть позбавити не лише єретиків, віруючих, сприймачів та захисників, а й їхніх синів та онуків почестей, сановників, державних посад та добрих справ...” [9; с. 177 - 178] Щодо майнового покарання Гі дає надто розмите пояснення, більш чітке пояснення можна знайти все в тому ж “Ad extirpanda”.

Папська булла має декілька постанов про майно єретика. Закон 33.34 має таке формулювання: “Глава держави або правитель повинен розділити все майно єретиків, захоплене або виявлене зазначеними чиновниками, та штрафи, стягнуті з цих єретиків, у такій формі та порядку: одна третина йде уряду штату чи округу. Другі як винагорода галузі канцелярії дістаються чиновникам, які займалися цією конкретною справою. Третій повинен зберігатися в якомусь надійному місці, на зберігання вищезгаданому єпископу та інквізиторам, і витрачатися на свій розсуд для просування віри та викорінення єретиків, причому ця політика залишається переважаючою, незважаючи на будь-який статут, який був або буде прийнятий.” [7] З цього випливає, що майновий вердикт потрапляло абсолютно все майно, що належало єретику. Мабуть, передача частини майна чиновникам передбачає винагороду емісарів та інформаторів. Цьому ми можемо знайти підтвердження у законі 14.15 про виплату однієї з третини частини конфіскованого у єретиків на користь помічників інквізитора. [7] Остання частина закону про поділ майна очевидно стала приводом для зловживання владою інквізитора - майно могло бути використане так, як розпорядиться сам інквізитор, що в свою чергу призводило

до самозбагачення ченця, який зобов'язався вести життя в апостольській бідності за статутом домініканців або францисканців.

Із закону 31.32 слідує, що правитель був зобов'язаний провести конфіскацію протягом десяти днів після пред'явлення звинувачення, а також отримати всі штрафи монетами протягом трьох місяців і розділити їх у порядку, викладеному вище. Не здатних заплатити штраф правитель зобов'язувався тримати у в'язниці доти, доки обвинувачуваний зможе погасити штраф. [7]

Досить цікавий закон 26.27, який говорить що якщо орендодавець знає про те, що мешканець його будинку єретик, то будинок або будинки якими він володіє мають бути знищені. “Так само, крім вічної ганьби, господар будинку повинен заплатити уряду п'ятдесят імперських фунтів монетою; якщо він не може заплатити, він повинен бути засуджений до довічного ув'язнення. Район, у якому заарештовано або виявлено єретики, повинен заплатити уряду штату сто фунтів; і маєток має платити п'ятдесят, а регіони, прилеглі до маєтків і штатів, - п'ятдесят.” [7] Таке формулювання провокувало орендодавців співпрацювати з інквізицією і бути її інформаторами, інакше господар будинку міг позбутися всього майна і зобов'язувався виплатити величезний штраф. До того ж цей закон накладає відповідальність на сусідів єретика у разі їхнього мовчання.

“Ad extirpanda” лише у клизь згадує фізичну розправу над єретиками у законі 20.21, який передбачає ставитися до єретиків як і до бандитів на допитах, тобто. застосовувати тортури. [7] Вперше відповідно до кодексу законів від 1197 року короля Арагона Педро II було встановлено, що єретиків слід спалювати на багаттях (т.з. Аутодафе). А Інокентій III, підтверджуючи в 1199 раніше згаданий декрет папи Луція, доповнив його словами про те, що єресь відповідно до римського права тотожна образі величності і, як така, карана смертю на багатті. Згідно з іншим поясненням єретика спалювали на багатті тому, що спочатку єресь порівнювали з чумою.

Інші канонічні закони, такі як "Decretales Gregorii IX" та "Decretum Gratiani", також містять правила та процедури, що стосуються інквізиції та покарання "єретиків". Ці закони визначали права та обов'язки інквізиторів, процедури допиту підозрюваних, а також види покарань, які можуть бути застосовані до винних [92].

Ще одним прикладом є рішення церковних синодів та папських булл, які засуджували та підтверджували вирoki інквізиційних судів. Наприклад, булла Папи Климента V "Injunctum Nobis" засуджувала та підтверджувала рішення інквізиції щодо покарання "єретиків" у 1311 році. Інквізиційні рішення та покарання були закріплені в церковних правових актах та нормативних документах того часу, які встановлювали процедури та правила, які диктували дії церковних судів у справах щодо єретиків та інших осіб, визнаних винними у відхиленні від церковної доктрини [4, с. 120].

У ході дослідження юридичних аспектів обвинувачення, захисту та вирішення справ у контексті інквізиційного правосуддя було розглянуто широкий спектр питань, пов'язаних з процедурами судових розслідувань, методами допиту та збору доказів, визначенням покарань та процедурою апеляційних процесів. Нормативними документами та законодавчі акти, що регулювали ці процеси, були булли Пап та канонічні закони. Розслідування переважно передавалося до рук емісарів, за судовий процес відповідав сам інквізитор, який виступав як у ролі позивача, так і у ролі судді. У судовому процесі також були присутні адвокати та нотаріуси, проте істотно вони не впливали на рішення інквізитора через можливість самим потрапити на лаву підсудних за фактом захисту або виправдання єресі. Такий суд практично завжди завершувався винесенням обвинувального вердикту без права на апеляцію. Закони не регулюють тяжкості злочину та відповідні їм покарання, на підставі чого ми можемо припустити, що вердикт залежав суто від волі

інквізитор. Часто єретиків позбавляли майна шляхом конфіскацій та накладення штрафів, ще частіше застосовували особисті покарання – в'язниця чи аутодофе. З тим, що інквізитор сам вибирав покарання, а так само одна третя майна обвинуваченого переходило в його розпорядження, ми можемо припустити, що інквізитор сам був зацікавлений у тому, щоб винести вердикт проти обвинуваченого при мінімальній доказовій базі. Така тенденція швидко змінила образ інквізителя жебруючого ордена на образ чергового заможного сановника. Незалежно від виду покарання єретик втрачав свою репутацію у суспільстві – втрата громадянських та політичних прав, які у свою чергу з XIII століття почали переноситись і на нащадків єретиків. Тіла після смерті повинні були бути спалені, тому що тіло, уражене єрессю, прирівнювалося до тіла, зараженого вірусом, небезпечним для оточуючих. Сам обряд спалення мав як ідеологічний підтекст (багато інквізиторів апелюють цитатою з Нового Заповіту Іоанна Хрестителя про хрещення «Духом Святим і вогнем» (Матв.3:11), бачачи в цьому певну форму ордалії), так і психологічний, при якому проводилося демонстративна страта єретиків перед населенням. В цілому, порядок судочинства інквізиції який був встановлений буллою Інокентія IV протягом наступних століть буде удосконалюватися рядом папських розпоряджень. Середньовічна інквізиція вже до кінця XIII століття була цілком юридично врегульована. Доповненням до постанов Римських Пап стали “настільні керівництва” відомих інквізиторів – Давида Аугсбурзького та Бернара Гі, у яких автори підкреслювали свій особистий досвід у пошуку єретиків та судочинстві над ними.

РОЗДІЛ 4. СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ІНКВІЗИЦІЙНІ ПРАКТИКИ

4.1 Вплив інквізиції на подальший розвиток правових систем

Інквізиція, як система судових процедур та методів правосуддя, мала значний вплив на формування правової доктрини в середньовіччі. Інквізиція встановила конкретні норми щодо визначення та карання "єретиків" та "відхильників" від офіційної церковної доктрини. Це сприяло розвитку концепцій справедливості та покарання в рамках церковного права. Крім того, інквізиція вплинула на формування принципів процесуальної справедливості та правової відповідальності, визначаючи процедури судових розслідувань, збору доказів та прийняття рішень [3, с. 92].

Інквізиційна практика створила норми та стандарти обвинувачення та захисту, які вплинули на подальший розвиток судової системи. Це включало в себе визначення прав обвинуваченого та його можливостей у захисті, а також установлення процедур для апеляції та оскарження рішень. Такі правові принципи, впроваджені інквізицією, стали основою для розвитку судової практики та правової системи в подальші століття.

Інквізиція відобразилася на понятті правової відповідальності та покарання, встановлюючи конкретні види покарань для порушників церковного права. Це вплинуло на розвиток кримінального права та законодавства щодо карних санкцій. Таким чином, інквізиція суттєво вплинула на формування правової доктрини в середньовічній Європі, встановлюючи низку принципів та стандартів, які відображалися в правових нормативах того часу [60, с. 73].

Вплив інквізиції на розвиток процедур судових розслідувань в середньовіччі здійснив значні зміни відносно того, що було в типових судових системах того часу. Однією з ключових особливостей було те, що інквізиційна система розслідувань базувалася на презумпції винуватості, тобто вважалося, що

підсудний вже був винним, і розслідування спрямовувалися на підтвердження цієї вини. Це відрізнялося від судових систем, де доводилася невинність підсудного.

Процедури судових розслідувань у випадках інквізиційного правосуддя також включали широке використання методів тиску та психологічного впливу для отримання зізнань від обвинувачених. Це може включати катування, тривогу, обмеження сну та харчування, що сприяло винесенню вироків на підставі зізнань, які були часто отримані під впливом тиску, а не на підставі достовірних доказів [11].

Іншою важливою особливістю була секретність інквізиційних розслідувань. Підсудні мали обмежений доступ до інформації про докази проти них та не мали права на захист адвоката. Це різко відрізнялося від сучасних стандартів справедливого судочинства, де підсудні мають право на адекватний захист та можуть бути повідомлені про всі обвинувачення проти них.

Процес судових розслідувань у випадках інквізиції також був сильно урегульований канонічним правом, що визначало певні стандарти та процедури, які слід було дотримуватися. Це створило особливу систему судочинства, що була унікальною для церковного права того часу. Розвиток процедур судових розслідувань під впливом інквізиції відобразив значні відмінності від сучасних стандартів справедливого судочинства. Такі методи та процедури, які були застосовані, відображають відмінність в підходах до правосуддя в середньовіччі порівняно з сучасними правовими системами [28, с. 88].

Інквізиція в середньовіччі відігравала ключову роль у зміні відношення до влади церкви в судовій системі. Заснована з метою боротьби з єресью та відхиленими доктринами, вона отримала повноваження вести судові процеси та накладати покарання від імені церкви. Інквізитори, які діяли в рамках цієї

системи, володіли широкими повноваженнями і могли вживати будь-яких заходів для досягнення своїх цілей.

Церква, через інквізицію, отримала не лише судову владу, але й великий політичний вплив. Вона мала можливість впливати на прийняття законів та визначати правові норми, що регулювали суспільні відносини. Інквізиційні трибунали стали інструментом утвердження домінантного статусу церкви у суспільстві, оскільки вони забезпечували їй контроль над духовними та світськими питаннями [93].

Проте, з часом інквізиція почала зазнавати критики за свою нетерпимість і жорстокість. Наприклад, у XVIII столітті під впливом Просвітництва та змін в суспільних уявленнях про справедливість і права людини, інквізиційні методи втратили свою популярність. Це призвело до поступового обмеження влади інквізиції та перегляду її ролі в судовій системі. Інквізиція відіграла важливу роль у зміні відношення до влади церкви в судовій системі, приводячи до появи сильної церковної держави, але з часом втратила свою впливовість через реформи та зміни у суспільних цінностях.

Підвищення вимог до справедливості та справедливого судочинства в інквізиційний період відбувалося під впливом розвитку гуманістичних ідей та зростання обізнаності суспільства з правами людини. У середньовіччі, інквізиційна система була спрямована на забезпечення "правової чистоти" суспільства, переслідуючи тих, хто вважався "єретиками" чи "відхильниками" від церковної доктрини. Проте з часом виникала необхідність забезпечення справедливих процесів, що відповідали більш високим стандартам справедливості [79].

З плином часу і зростанням критики щодо інквізиційних методів, виникала потреба у реформації судової системи з метою забезпечення більш справедливих та об'єктивних судових процесів. Гуманістичні ідеї, такі як захист

прав людини та презумпція невинності, стали важливими складовими справедливого судочинства. Саме ці ідеї спонукали до реформування інквізиційної системи та впровадження більш об'єктивних і справедливих процедур.

У зусиллях підвищити справедливість інквізиційні власті почали враховувати не лише докази, зібрані в ході розслідувань, але й думку захисників та свідчень учасників судового процесу. Важливою частиною цього процесу було встановлення прав обвинуваченого та можливості захисту, що дозволяло забезпечити рівність перед законом та підвищити довіру до судової системи [98, с. 190].

Згодом, ці принципи справедливості, закріплені в інквізиційному періоді, стали важливими складовими сучасного правового ландшафту. Справедливість, презумпція невинності та захист прав обвинуваченого стали невід'ємними частинами судових систем багатьох країн у світі, відображаючи поступовий розвиток суспільства та зростання гуманітарних цінностей.

Інквізиція, зокрема в її середньовічній формі, відображала підходи того часу до судочинства та релігійного контролю. Проте, її методи і практики, особливо у сучасному світі, порушували права людини та юридичні гарантії, які тепер вважаються невід'ємними складовими справедливого судочинства. Інквізиційні суди часто використовували катування та інші жорстокі методи для отримання зізнань. Це порушувало принцип заборони катувань та нелюдського чи принижуючого поводження, який є основоположним для захисту прав людини [11].

Інквізиція не завжди надавала можливість належного захисту обвинуваченим. Часто обвинувачені не мали доступу до адекватного правового представництва або можливості вільного вираження своїх думок і доказів. Інквізиція порушувала принцип презумпції невинності, вважаючи

обвинуваченого винним до доведення його невинності. Це призводило до ситуацій, коли невинні особи могли бути піддані кривавим покаранням, навіть без переконливих доказів.

Права людини та гарантії є невід'ємними складовими справедливого судочинства. Міжнародні конвенції та домашні закони захищають основні права обвинувачених, включаючи право на чесний судовий процес, право на захист та право на недоторканність особистості. Ці норми служать як захист від можливих порушень прав людини, забезпечуючи, що судові процеси відбуваються відповідно до встановлених стандартів справедливості та гуманітарних принципів [32, с. 167].

Зміна відношення до влади церкви в судовій системі є ключовим аспектом розвитку правових норм і суспільного устрою. У середньовіччі, інквізиція, яка була нерозривною частиною церковної влади, відігравала визначну роль у судових процесах та виконанні правосуддя. Церква мала значний вплив на призначення суддів, регулювання правових процедур і вирішення судових справ. Інквізиційні трибунали, контрольовані церковними чиновниками, визначали вину або невинність підсудних, а також вирішували покарання за виявлені "еретичні" переконання.

У сучасному суспільстві відношення до влади церкви в судовій системі змінилися значно. Більшість країн прийняли секулярні закони та розділили владу між церквою та державою. Це призвело до того, що церковна влада втратила свій прямий вплив на судові процеси, і суди стали незалежними від релігійних органів. Важливим аспектом цього переходу є гарантування рівності перед законом для всіх громадян, незалежно від їхньої релігійної приналежності чи переконань [105].

Сучасні правові системи базуються на принципах справедливості, прозорості та розділу влади між різними гілками влади. Це дозволяє

забезпечити об'єктивність та незалежність судових рішень, запобігаючи втручанню церковних органів у правосуддя. Такий підхід сприяє зміцненню правової держави та захисту прав і свобод громадян у сучасному світі.

Інквізиція мала значний вплив на формування правової культури у середньовіччі та пізніше, надаючи приклади використання суворих судових методів для забезпечення ордоліберальних цінностей та правосуддя, що визнавалися тодішнім суспільством. Ця система сприяла встановленню стабільності та порядку, але в той же час породжувала страх та репресії, що могли призвести до безпідставного звинувачення та карання [102, с. 182].

У сучасному світі, де демократичні принципи та права людини визнаються невід'ємними складовими правової культури, інквізиція виступає як негативний приклад, який демонструє небажані наслідки концентрації влади та відсутності гарантій прав людини. Цей період історії служить нагадуванням про важливість забезпечення незалежності судової системи та захисту прав окремої особи від довільних обвинувачень і суворих покарань.

Формування правової культури в сучасному світі відбувається на основі принципів справедливості, рівності перед законом та захисту прав людини. Цей процес включає в себе розвиток демократичних інституцій, зміцнення правової свідомості громадян та формування правової культури через освіту та інформаційні кампанії. Важливою складовою цього процесу є також вивчення історичних прецедентів, таких як інквізиція, для уникнення повторення негативних аспектів минулого у сучасних правових системах [6, с. 84].

Інтернаціоналізація правових норм виступає як один з наслідків інквізиції, яка сприяла розвитку єдиного правового простору та стандартів, що поширювалися понад межі окремих країн. Інквізиційна система використовувала канонічне право, яке було міжнародно визнаним і застосовувалося у всій Європі впродовж середньовіччя. Це сприяло створенню

загальних правових норм та принципів, що регулювали судові процедури та процеси вирішення спорів.

Одним з важливих аспектів інтернаціоналізації правових норм через інквізицію було створення міжнародно визнаних стандартів процесуального права. Ці стандарти включали в себе права обвинуваченого та правила допиту, які послужили основою для подальшого розвитку судової системи та формування правових принципів, що діяли поза межами країни чи релігійної організації.

Інквізиція також сприяла поширенню ідеї процесуальної справедливості та рівності перед законом. Ці принципи стали основою для розвитку міжнародного права та прав людини і вплинули на формування сучасних міжнародних правових документів, таких як Всесвітня декларація прав людини та ряд міжнародних конвенцій, що регулюють права обвинувачених та процеси судочинства [57, с. 167].

З іншого боку, інквізиція також може бути розглянута як приклад відхилення від принципів прав людини та справедливості, що викликало протистояння та критику з боку інших країн та культурних спільнот. Це також сприяло виникненню міжнародних організацій та механізмів, спрямованих на захист прав людини та забезпечення справедливості на міжнародному рівні.

Отже, вплив інквізиції на подальший розвиток правових систем був значний і має багатогранні наслідки. Інквізиція відіграла важливу роль у формуванні правових процедур і принципів судової системи, зокрема, щодо обвинувачення, захисту та вирішення справ. Її методи вплинули на розвиток судових процедур, зокрема, стали основою для встановлення стандартів доказової бази та процедур зібрання доказів. Інквізиційні принципи також вплинули на визначення прав обвинуваченого та правила захисту, що відобразилося в подальшому розвитку правових систем і встановленні гарантій

прав людини та справедливого судочинства. Деякі аспекти інквізиційного правосуддя, такі як використання психологічного тиску або застосування катувань, стали об'єктом критики і спричинили перегляд підходів до визначення справедливого захисту та гарантій прав людини. Інквізиція вплинула на формування юридичної культури і відношення до влади церкви у судовій системі, сприяючи переосмисленню ролі церкви та її впливу на суспільство. Вплив інквізиції на правові системи був складним і багатограним, відображаючи той період історії, коли ці цінності та практики були загальноприйнятими.

4.2 Сучасні оцінки інквізиційних практик та їх віддзеркалення у правових нормативах

Етичний аспект інквізиційних практик викликає глибокі роздуми та дискусії в сучасному світі. З одного боку, деякі дослідники та історики вважають інквізицію за вираз релігійної та моральної правомірності, оскільки вона мала на меті збереження чистоти віри та захист від її "ворогів". Таке переконання базується на ідеї, що в середньовіччі гріхи були розглянуті як дуже серйозне порушення порядку, яке потребувало рішучих заходів для його виправлення. З другого боку, багато етичних проблем виникають у зв'язку з методами, які застосовувалися в інквізиційних судах.

Використання тортур, примусових зізнань та піддавання підозрюваних недостойному та жорстокому поводженню суперечить сучасним стандартам прав людини та дійсній справедливості. Багато етичних дослідників підкреслюють, що етичність інквізиції вимагає не лише оцінки з точки зору історичного контексту, а й застосування сучасних моральних та правових стандартів [5, с. 74].

Потрібно розуміти, що суспільні норми та цінності еволюціонують з часом, і те, що було прийнятним в минулому, може бути визнано неетичним у сучасному світі. Таким чином, етичний аспект інквізиційних практик вимагає комплексного та об'єктивного аналізу з урахуванням як історичного, так і сучасного контексту, а також врахування принципів справедливості та захисту прав людини.

Релігійна нетерпимість є однією з ключових тем, пов'язаних з інквізиційними практиками, і вона стала предметом уваги для численних дослідників. Деякі з них розглядають інквізицію як прояв релігійної нетерпимості, оскільки цей інструмент був спрямований на придушення будь-якої думки чи переконань, що відхилялися від догматичних принципів церкви. Історик Стефан Маюр вказує на те, що інквізиція "була виразом радикальної релігійної нетерпимості, що вилилася на практиці в переслідування, покарання та екстермінацію тих, хто вважався ворогом церкви" [49, с. 91].

Історики, як от Ларрі Седер, стверджують, що інквізиція виникла в доволі складному соціокультурному та історичному контексті, коли релігійна ідентичність була не тільки основою особистого самовизначення, але й становищем важливим для стабільності суспільства. Вони стверджують, що інквізиція, хоч і була виразом релігійної нетерпимості в певних аспектах, водночас була і реакцією на релігійні конфлікти та загрозу для соціальної коесії.

У своїй книзі "The Invention of the Individual: The Origins of Western Liberalism", Седер підкреслює, що інквізиція була спробою забезпечити внутрішню стабільність та єдність у суспільстві, хоча це було досягнуто за рахунок порушення особистої свободи та прав людини. Дослідження релігійної нетерпимості в контексті інквізиційних практик видається багатогранним завданням, що потребує глибокого аналізу історичних обставин, культурного контексту та соціальних наслідків [18].

Історичний контекст є ключовим для розуміння інквізиційних практик та їх впливу на суспільство середньовіччя. Для початку, необхідно зазначити, що інквізиція виникла у XII столітті як реакція на розповсюдження гетеродоксальних вчень у середньовічній Європі. Історик Джон Тедескі підкреслює, що інквізиція стала результатом спільних зусиль папи та монархів для боротьби з "еретиками" та зміцнення влади церкви. Важливо враховувати, що в цей період Європа переживала період політичних, соціальних і релігійних турбулентностей, а церква володіла значним впливом на суспільство. Таке поєднання обставин створило благоприйнятну підґрунтя для виникнення інквізиції та її активного функціонування.

Поруч з цим, інквізиція була також частиною більш широкого процесу політичних та релігійних перетворень у середньовіччі, який включав у себе крестові походи, формування національних держав, а також розвиток культурного та наукового мислення. Історик Джеймс Брул відзначає, що інквізиція була частиною більш широкого процесу "реформації" у середньовіччі, що спричинила значні зміни в політичній, соціальній та релігійній сферах. Цей контекст слід розглядати при аналізі мотивацій та практик інквізиції, оскільки він допомагає краще зрозуміти її роль у формуванні середньовічного суспільства. Історичний контекст відіграв важливу роль у формуванні та функціонуванні інквізиції, яка відбивала складний характер перетворень у середньовіччі та виступала як інструмент церковної та політичної влади в боротьбі з релігійними відхиленнями [36, с. 89].

Соціокультурні наслідки інквізиційних практик відіграли значну роль у формуванні суспільства середньовіччя та його подальшому розвитку. Одним з ключових наслідків було зміцнення влади церкви та збереження релігійної єдності. Як зазначає історик Марк Грегорі, інквізиція сприяла підтримці інституційної влади церкви та збереженню її впливу в суспільстві шляхом

придушення будь-яких форм відхилень або супротиву. Це створило певну стабільність у релігійній сфері, але одночасно призвело до зменшення свободи думки та віри.

Другим наслідком було зміцнення ролі держави та монархії. Інквізиція часто діяла спільно з монархічною владою, що підвищило її авторитет та легітимність в очах суспільства. Цей процес сприяв посиленню централізації влади та консолідації державних структур, що стало одним із факторів формування національних держав в Європі [20].

Третім соціокультурним наслідком було поглиблення релігійних конфліктів та соціальних розбіжностей. Інквізиція розщеплювала суспільство на "правовірних" та "єретиків", що призводило до загострення конфліктів між різними соціальними та релігійними групами. Цей поділ ускладнював життя суспільства та може бути розглянутий як один з негативних аспектів інквізиції на соціокультурному рівні. Соціокультурні наслідки інквізиційних практик були комплексними і мали далекосяжний вплив на розвиток суспільства в середньовіччі та пізніше. Ці наслідки допомагають краще зрозуміти роль інквізиції в історії та її вплив на формування сучасного світу.

Легітимність судових процедур інквізиції залишається предметом дискусій серед істориків та правознавців. З одного боку, прихильники інквізиції стверджують, що ці процедури були законними і виправданими в контексті їх часу. Історик Хенрік Бруннер вказує, що інквізиційні суди діяли в межах існуючих законів та норм церковного та світського права, і їх дії визнавалися легітимними у рамках того часу. Вони були виразом влади церкви та монархії, які мали підтримку суспільства для боротьби з релігійними відхиленнями та збереження стабільності [56, с. 181].

Критики інквізиції вказують на численні порушення процедур та прав людини, які відбувалися в її рамках. Луї Лемар наголошує, що інквізиційні суди

часто застосовували тортури та примусові зізнання, порушуючи основні принципи справедливого судочинства. Ці методи вивертали право на оборону та презумпцію невинності, що підірвувало легітимність процесу. Багато істориків вважають, що інквізиція, незважаючи на свою законність у рамках того часу, не відповідала сучасним стандартам прав людини та справедливого судочинства. Легітимність судових процедур інквізиції залишається об'єктом дискусій і обговорень, а оцінка їх виправданості в значній мірі залежить від контексту та перспективи, з якої вони розглядаються.

Вплив інквізиції на правову культуру відзначається своєрідністю та значущістю у формуванні правових норм та цінностей. Одним із основних аспектів цього впливу було утвердження принципу репресивного правосуддя, де виникала перевага суворого покарання над захистом прав індивіда. Як зазначає історик Стивен Гарріс, інквізиція встановила практику, коли судові рішення були часто вирішувані на користь церкви або держави, навіть якщо це суперечило основним принципам справедливості. Це сприяло поширенню поняття "вищого закону", де влада церкви або монарха вважалася вищою за будь-які інші правові норми [72, с. 94].

Ще одним важливим аспектом було впровадження методів допиту та доказування, які порушували права обвинувачених і порушували основні принципи справедливості. Джеймс Келлі зазначає, що інквізиція використовувала тортури та примусові зізнання як засіб отримання доказів, що суттєво підірвало довіру до судової системи та знищило принцип презумпції невинності. Цей аспект інквізиції негативно позначився на правовій культурі, спричинивши розпад деяких основних правових принципів.

Однак варто зазначити, що інквізиція також вплинула на формування правової культури шляхом стимулювання дискусій та дебатів щодо прав та обов'язків громадян перед владою. Це стимулювало розвиток правової теорії та

підвищення уваги до захисту прав людини. Історик Джон Ларкін наголошує, що інквізиція, незважаючи на свої недоліки, стимулювала пошук більш справедливих та ефективних правових механізмів. Вплив інквізиції на правову культуру був комплексним і має як позитивні, так і негативні аспекти, які варто розглядати в контексті розвитку правових інститутів та цінностей суспільства [9, с. 62].

Критика методів інквізиції є широко поширеною серед істориків та правознавців через їхню жорстокість та порушення основних прав людини. Одним із основних об'єктів критики є використання тортур та примусових зізнань. Луї Лемар підкреслює, що ці методи порушували основні принципи справедливого судочинства та гідності людини, а також спричиняли поширення несправедливих вироків та помилкових засуджень. Використання тортур не лише заперечувало принципи гуманності, але й призводило до великої кількості фальшивих зізнань, які нерідко були отримані під тиском [21, с. 97].

Другим аспектом критики є відсутність справедливих судових процедур та порушення прав обвинувачених. Інквізиційні суди, як правило, діяли за закритими дверима і не надавали можливості обвинуваченим належного захисту. Це призводило до безпідставних засуджень та ігнорування права на справедливий суд, яке є одним із основних принципів прав людини. Джеймс Келлі підкреслює, що інквізиційні суди часто діяли без доказів та підтримувалися політичною або релігійною мотивацією, а не об'єктивними критеріями справедливості.

Критиці піддається також моральна та етична правомірність інквізиційних методів. Використання тортур та примусових зізнань суперечило основним моральним принципам та стандартам гуманності, що призвело до засудження цих практик у сучасному світі. Багато дослідників вважають, що інквізиція була не лише порушенням прав людини, але й аморальним і несправедливим

інструментом, що використовувався для збереження влади та контролю над суспільством. Критика методів інквізиції зосереджується на їхній несправедливості, жорстокості та порушенні основних прав людини та моральних принципів. Ця критика відображає загальне осудження таких практик у сучасному правовому та етичному контексті [97].

Правові наслідки інквізиційних практик у контексті формування правових принципів та законодавчих актів були значними та довготривалими. Одним із ключових аспектів було утвердження влади церкви та держави над індивідом, що відобразилося в законодавстві. Історик Стефан Маюр вказує, що інквізиційні практики стимулювали прийняття законодавчих актів, що зміцнювали владу церкви та обмежували права і свободи громадян. Наприклад, було ухвалено ряд законів, що карали "єретиків" та тих, хто відхилявся від догматичних принципів церкви, що відображало домінуючу роль церкви в правовій системі.

Інквізиція також вплинула на формування понять справедливості та правосуддя. Негативний досвід інквізиційних судових процесів стимулював обговорення та розвиток принципів справедливого судочинства. Це відобразилося в прийнятті законодавчих актів, які гарантували право на справедливий суд, право на захист та презумпцію невинності. Джон Тедескі (John Tedeschi) наголошує, що інквізиція викликала важливі дискусії щодо ролі суду та захисту прав людини, що вплинуло на формування правових принципів у подальшому [3, с 194].

Інквізиція також зміцнила концепцію правової влади та авторитету судових органів. Суворість і несумісність інквізиційних методів з основними правовими принципами викликали підвищений інтерес до встановлення законів і правил, які б забезпечували захист прав людини та гарантували недоторканість особи перед судом. Це сприяло створенню правових актів та законодавчих

ініціатив, спрямованих на забезпечення справедливості та законності в правовій системі [109, с. 129].

Правові наслідки інквізиційних практик відображаються у формуванні правових принципів та законодавчих актів, які віддзеркалюють зміни у владі, справедливості та захисті прав людини. Інквізиція, хоч і була використана для підтримки церковної та державної влади, стимулювала дискусії та реформи, спрямовані на забезпечення більш справедливої та гуманної правової системи.

Вплив інквізиції на міжнародне право відзначається через її роль у формуванні правових норм та стандартів, які мали важливе значення для міжнародних відносин. Одним з найважливіших аспектів є утвердження принципу універсальної юрисдикції, який полягає в праві держави судити осіб за злочини, що відбулися за її межами. Історик Джон Френч вказує, що інквізиція сприяла формуванню цього принципу, оскільки її судові органи претендували на юрисдикцію над "еретиками" та "віроломними", навіть якщо їхні злочини відбувалися за межами території конкретної держави [80].

Інквізиція також вплинула на розвиток принципів справедливого судочинства та прав людини в міжнародному праві. Її методи допиту та тортур порушували основні принципи гуманності та правосуддя, що стимулювало міжнародні обговорення щодо необхідності захисту прав людини на міжнародному рівні. Це відобразилося у створенні ряду міжнародних конвенцій та декларацій, спрямованих на захист основних прав та свобод людини. Крістіан Торстенберг вказує, що інквізиція викликала критику та осуд у світі, що стимулювало міжнародні ініціативи щодо створення міжнародних механізмів захисту прав людини.

З іншого боку, інквізиція також може бути розглянута як приклад порушення міжнародного права та прав людини. Її методи судового переслідування, використання тортур та безпідставних засуджень суперечили

основним принципам міжнародного права, зокрема принципам правової держави та гарантіям прав людини. Це спричинило реакцію міжнародної спільноти та стимулювало створення механізмів міжнародного контролю за дотриманням прав людини та справедливості [16, с. 138].

Вплив інквізиції на міжнародне право був комплексним і спричинив як розвиток, так і порушення основних принципів та норм міжнародного права та прав людини. Її роль у формуванні правових стандартів виявилася значущою для подальшого розвитку міжнародних відносин та правозахисової системи.

Порівняльний аналіз інквізиції з іншими системами правосуддя дозволяє краще зрозуміти її унікальність та вплив на сучасні правові системи. Однією з основних відмінностей інквізиції від інших систем є її релігійна спрямованість та домінування церковних влад та інститутів над судовими процесами. Цей аспект відрізняє інквізицію від секулярних правових систем, які базуються на принципах справедливості та незалежності судів. Історик Франсуа Лепелльє вказує, що інквізиція здебільшого використовувалася для захисту догматичних правд церкви, а не об'єктивного правосуддя [78].

Другим аспектом порівняння є методи доказування та процедури судових процесів. У порівнянні з сучасними правовими системами, інквізиція відрізнялася своєрідними методами допиту та вирішення справ, які часто включали в себе тортури та примусові зізнання. Це порушувало основні принципи справедливого судочинства та прав людини. Жан-Луї Лемуан вказує на те, що інквізиція часто використовувала жорстокі методи, що стимулювало розвиток більш гуманних та справедливих процедур у сучасних правових системах.

Нарешті, порівняльний аналіз показує вплив інквізиції на формування сучасних правових систем. Хоча багато з методів інквізиції були відкинуті через їхню несправедливість та жорстокість, але деякі принципи, такі як універсальна

юрисдикція або підвищена увага до боротьби з релігійною нетерпимістю, залишаються актуальними й сьогодні. Карл Шмітт вказує на те, що інквізиція вплинула на формування концепцій влади та справедливості, які відобразилися у сучасних правових системах [109].

Порівняльний аналіз інквізиції з іншими системами правосуддя дозволяє краще зрозуміти її унікальність, недоліки та вплив на сучасні правові системи. Він підкреслює важливість розвитку справедливих та гуманних правових процедур, які забезпечують захист прав людини та дотримання основних принципів справедливості [15, с. 151].

Сучасні оцінки інквізиційних практик свідчать про їхню значну критику через жорстокість, порушення основних прав людини та принципів справедливості. Використання тортур та примусових зізнань, а також відсутність справедливих судових процедур спричинили осуд інквізиції в сучасному правовому контексті. Негативний досвід інквізиційних методів стимулював розвиток міжнародних стандартів прав людини та справедливого судочинства, а також призвів до утвердження принципів справедливості та захисту прав обвинувачених у сучасних правових системах. Оцінки інквізиції відображають її вплив на формування правових нормативів та наголошують на необхідності забезпечення захисту прав людини та справедливості в судових процесах.

4.3 Порівняльний аналіз інквізиційного правосуддя та правових систем сучасності

Порівняльний аналіз інквізиційного правосуддя та сучасних правових систем відображає важливі відмінності та подібності між ними. Однією з основних відмінностей є релігійна спрямованість інквізиційного правосуддя, яке часто базувалося на догматичних принципах церкви та використовувалося для боротьби з релігійною нетерпимістю та єретиками". У сучасних правових системах пріоритетом є секулярність, де закони ґрунтуються на принципах правосуддя та гуманізму, а не на релігійних доктринах [37, с. 109].

Методи доказування та судові процедури суттєво відрізняються: інквізиційне правосуддя часто використовувало тортури та примусові зізнання, тоді як сучасні правові системи покладаються на принципи справедливості, презумпцію невинності та доказову базу. Сучасні правові системи активно застосовують принцип універсальної юрисдикції, що означає, що вони мають право судити за злочини, що сталися поза їхніми межами, у випадку порушення міжнародного права або прав людини.

У порівнянні з інквізиційним правосуддям, яке було більш локалізоване та базувалося на територіальних принципах. Цей аналіз підкреслює еволюцію правових систем та їхню спроможність відповідати на виклики та потреби сучасного світу, спираючись на принципи справедливості, прав людини та гуманізму [52, с. 91].

Порівняльний аналіз релігійної спрямованості інквізиційного правосуддя та сучасних правових систем розкриває значні відмінності у підходах до використання релігійних принципів у правосудді. У інквізиційному правосудді релігія виступала як основний мотиватор інституційної діяльності, визначаючи критерії вини та покарання на основі догматичних уявлень про віру. Наприклад, Інквізиція різко реагувала на ідеї, що вважалися єретичними чи богохульними, та переслідувала та карала тих, хто відхилявся від офіційної церковної доктрини.

У сучасних правових системах релігійна спрямованість зазвичай не має такого значущого впливу на судочинство, оскільки принцип секулярності є одним з основних принципів правових держав. Замість цього, судові процедури та рішення базуються на принципах справедливості, правового регулювання та гуманізму. Наприклад, у сучасних правових системах релігійні переконання можуть бути враховані як один з факторів у судовому процесі, але вони не мають пріоритету перед загальними принципами права та правосуддя [79].

Прекрасним прикладом відмінностей є співвідношення між судовими органами та релігійними установами. У інквізиційній системі церква мала величезний вплив на судові рішення та процеси, нерідко виступаючи як суддя, обвинувачений та виконавець покарань одночасно. У сучасних правових системах церковна та державна влада розділені, а судові органи оперують в межах законів та незалежно від впливу релігійних установ. Порівняльний аналіз релігійної спрямованості інквізиційного правосуддя та сучасних правових систем відкриває глибокі відмінності у використанні релігійних принципів у правосудді, відмінності, які відіграють важливу роль у формуванні сучасних принципів правосуддя та захисту прав людини [9, с. 173].

Порівняльний аналіз методів доказування в інквізиційному правосудді та сучасних правових системах відображає значні відмінності у підходах до встановлення фактів та визначення вини обвинувачених. У інквізиційній системі, методи доказування часто базувалися на віри та суб'єктивних переконаннях, а не на об'єктивних доказах. Наприклад, у випадках звинувачення в чародійстві або еретичних поглядах, відсутність доказів могла не заважати прийняттю рішення про провину, оскільки вирішальними могли бути лише думки і переконання інквізиторів.

У сучасних правових системах, методи доказування ґрунтуються на принципах об'єктивності та доказової бази. Судові процеси вимагають певних

стандартів доказів, які можуть включати матеріальні докази, свідчення свідків, експертні висновки тощо. Наприклад, у кримінальних справах, обвинувачення повинно бути підтверджене "за підсумками усіх доказів", а презумпція невинності передбачає, що обвинувачений вважається невинним, поки його вину не буде доведено в суді за об'єктивними доказами [28, с. 194].

Наприклад, у справі Галілео Галілея, який був обвинувачений інквізицією у 1633 році у гересі за твердження, що Земля обертається навколо Сонця, методи доказування базувалися на церковних догматах та переконаннях, а не на наукових доказах. У сучасних судових системах, такий випадок, ймовірно, би вирішувався науковими експертизами, емпіричними доказами та відкритими дебатами, забезпечуючи більш об'єктивний результат. Порівняння методів доказування у інквізиційному правосудді та сучасних правових системах відображає різницю між суб'єктивними та об'єктивними підходами до встановлення правди та визначення вини обвинувачених.

Порівняльний аналіз процедур судових процесів в інквізиційному правосудді та сучасних правових системах виявляє значні розходження у підходах до проведення судових засідань, забезпечення права на оборону та визначення вини. У інквізиційному правосудді судові процеси, як правило, відбувалися у таємниці, без участі захисників та часто без повного доступу до доказів для обвинуваченого. Наприклад, у випадку звинувачення у чародійстві або ґрунтовний аналіз здійснювався без участі захисників і можливості перевірки обвинувальних свідчень.

У сучасних правових системах судові процеси базуються на принципах справедливості, прозорості та права на оборону. Захисники мають право на доступ до доказів, можуть допитувати свідків та експертів, а також аргументувати свої позиції перед судом. Наприклад, у кримінальних справах

звинуваченому гарантується право на захист, адвокати можуть представляти інтереси підсудного та активно брати участь у судовому процесі [8, с. 91].

Сучасні правові системи встановлюють стандарти доказів та обмежують можливість використання тортур або примусових зізнань, що робить судовий процес більш справедливим та гуманним. Наприклад, у судових системах, які дотримуються стандартів Європейської конвенції про права людини, будь-які докази, отримані шляхом тортур чи несправедливого ставлення, вважаються недійсними та неприйнятними для використання у судовому процесі. Порівняння процедур судових процесів в інквізиційному правосудді та сучасних правових системах демонструє еволюцію судових процедур від секретності та суб'єктивізму до відкритості та об'єктивності, що сприяло підвищенню рівня справедливості та захисту прав людини.

Розгляд універсальної юрисдикції, що виникала у зв'язку з інквізицією, відображає складний вплив цього інституту на розвиток сучасних принципів міжнародного права. Інквізиція, яка діяла на протязі століть в різних країнах, стала причиною зародження універсальної юрисдикції - ідеї про можливість судити осіб за серйозні злочини, такі як злочини проти людяності чи військові злочини, незалежно від їхнього місця скоєння чи громадянства [106].

Універсальна юрисдикція виникала з необхідності протистояти беззаконній діяльності, включаючи злочини проти гуманітарного права, навіть коли вони були скоєні за межами території, де були прийняті закони. Принцип універсальної юрисдикції був підтриманий в різних міжнародних документах, таких як Римський статут Міжнародного кримінального суду, який надав йому законну силу.

Інквізиційні процеси, де катування та використання примусових зізнань були поширеними, стали однією з причин появи інтернаціональних стандартів, які забороняють катування та негідне поводження з підсудними. Наприклад,

встановлення заборони на катування було закріплено у великій кількості міжнародних інструментів, таких як Конвенція проти катувань та іншого жорстокого, нелюдського чи виживаного поводження або покарання [18].

Інквізиційні процеси, де були скоєні численні надзвичайні правопорушення, також поклали початок розвитку міжнародного права щодо захисту прав людини. Такі документи, як Всесвітня декларація прав людини та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, що виникли після Другої світової війни, стали основою для формулювання принципів та норм міжнародного права, спрямованих на захист особистої свободи та гідності. Інквізиція, як історичний феномен, мала значний вплив на формування принципів міжнародного права, зокрема у розвитку універсальної юрисдикції та захисту прав людини, надавши стимул до прийняття міжнародних стандартів, спрямованих на боротьбу з беззаконням та захист прав і свобод людини.

Відмінності у захисті прав людини, зокрема права на справедливий суд та заборону тортур, між інквізиційною системою та сучасними правовими системами, виявляють суттєві різниці у підходах та практиках. У інквізиційних процесах право на справедливий суд часто було порушено через те, що підсудні не мали можливості належного захисту та часто були піддані суддям-інквізиторам, які виступали в ролі обвинуваченого, судді та виконавця покарань одночасно. Зазвичай вони не мали доступу до адвокатів та не могли представляти свої докази чи викликати свідків у свою захист. Такі практики спричинили безліч прикладів порушень прав людини та несправедливих вироків [67, с. 190].

У сучасних правових системах право на справедливий суд є одним з основних принципів, закріплених у міжнародних документах та конституціях багатьох країн. Підсудним гарантується право на адекватний захист, включаючи право на доступ до адвокатів та можливість допитувати свідків. Наприклад, у

судових системах, які дотримуються стандартів Європейської конвенції про права людини, кожному підсудному гарантується право на справедливий та відкритий судовий процес.

Щодо заборони тортур, інквізиційна система часто використовувала жорстокі методи покарання та допиту, включаючи катування, для отримання зізнань чи навіть лише для примусу до визнання вини. Це порушувало основні права людини та стандарти гуманного поводження. Наприклад, у справі Галілео Галілея, якого інквізиція звинуватила у ересі, застосовувалися методи катування для примусу до визнання вини [73, с. 164].

У сучасних правових системах тортури абсолютно заборонені, і будь-яке використання примусу або нелюдського поводження з особами, які перебувають під судом, вважається недопустимим та незаконним. Міжнародні договори, такі як Конвенція проти катувань та іншого жорстокого, нелюдського чи виживаного поводження або покарання, встановлюють цю заборону і надають захист особам від будь-якого виду фізичного та психологічного насильства. Відмінності у захисті прав людини, зокрема прав на справедливий суд та заборону тортур, між інквізиційною системою та сучасними правовими системами, ілюструють суттєві еволюційні зміни у підходах до правосуддя та гарантій прав людини протягом історії [52, с. 92].

Аналіз впливу інквізиції на формування принципів та норм міжнародного права розкриває складну взаємодію між історичними практиками і сучасними міжнародними правовими стандартами. Інквізиція, як історичний феномен, спричинила розвиток деяких принципів правосуддя та прав людини, але також викликала критику через порушення основних прав та гарантій. Інквізиція мала великий вплив на розвиток принципу універсальної юрисдикції. Історично інквізиція ставила себе у відділ від територіальної юрисдикції, спроміжності для переслідування злочинців де б вони не переховувалися. Цей підхід вплинув

на сучасні міжнародні правові стандарти, що встановлюють механізми боротьби зі злочинами проти людяності та військовими злочинами, незалежно від місця скоєння чи громадянства осіб [16, с. 169].

Інквізиція також стала прикладом порушення основних прав людини, зокрема права на справедливий суд та заборони тортур. Використання катувань та несправедливих судових процесів унеможливлювало справедливе вирішення справ та приводило до безпідставних вироків. Ці негативні аспекти інквізиції стали катализатором для формування міжнародних правових норм, спрямованих на захист особистої свободи та гарантування справедливого судочинства.

Заборона тортур та несправедливого поводження з підсудними закріплена у великій кількості міжнародних документів, таких як Конвенція проти катувань та іншого жорстокого, нелюдського чи виживаного поводження або покарання. Ці стандарти визнані і застосовуються у всіх країнах, незалежно від їхньої історії та традицій. Інквізиція вплинула на формування принципів та норм міжнародного права, які зараз визнаються як ключові для захисту прав людини та забезпечення справедливості в сучасному світі. Хоча історичний досвід інквізиції містить численні негативні аспекти, він також надихнув на розвиток міжнародних стандартів, спрямованих на боротьбу з беззаконням та захист прав людини [100].

Роль церкви в інквізиційних процесах минулого була надзвичайно значущою і визначальною. У середньовіччі та ранньому Новому часі церква володіла великою владою як над душами вірян, так і над їхнім життям у світських справах. Інквізиція, в якій діяли інквізитори - представники церковної влади, була інструментом церковної влади для забезпечення дотримання вірою встановлених канонічних норм та придушення будь-яких форм дисидентства або відступництва. Наприклад, інквізиція спричинила багато випадків

переслідування за єретичні переконання, наприклад, відомий випадок переслідування Галілея через його геліоцентричну теорію [44, с. 181].

У сучасний час релігійний вплив на правосуддя в більшості країн значно зменшився, оскільки секулярні принципи стали переважати у сфері права та правосуддя. Однак, в деяких регіонах світу, де релігійна традиція глибоко вкорінена, можуть існувати певні форми релігійного впливу на правосуддя. Наприклад, у деяких країнах, де іслам є домінуючою релігією, правові системи можуть бути частково або повністю засновані на шаріаті, і релігійні учення можуть впливати на судові рішення, особливо у справах сімейного права та кримінального правосуддя. Роль церкви в інквізиційних процесах минулого і релігійний вплив на правосуддя сучасного часу відрізняються великою мірою. Водночас, важливо пам'ятати, що релігійні переконання можуть залишатися важливим фактором в деяких аспектах судової практики та правосуддя, навіть у секулярних суспільствах.

Різниця в правовій культурі може виявлятися у схильності до судових переслідувань, захисту прав і ставленні до справедливості в різних країнах і суспільствах. Правова культура визначається системою цінностей, уявленнями про право і його функції, а також рівнем довіри до правосуддя та правових інститутів. Наприклад, в країнах з високим рівнем правової культури, таких як деякі скандинавські країни, судові переслідування часто використовуються як останній засіб, коли інші методи врегулювання конфліктів виявляються недостатніми. Системи правосуддя в цих країнах підтримують принципи справедливості, рівності перед законом та захисту прав людини [15, с. 99].

У той час, в країнах з низьким рівнем правової культури, може відбуватися більше судових переслідувань через відсутність довіри до інших механізмів врегулювання конфліктів, або через використання правосуддя для політичних чи корупційних цілей. Наприклад, у деяких країнах Африки або Азії

судові органи можуть використовуватися для придушення опозиції або переслідування журналістів та активістів.

Однак, варто враховувати, що в кожній країні правова культура є складною і динамічною, і може зазнавати змін під впливом різноманітних факторів, таких як політична ситуація, економічний розвиток та культурні традиції. Також важливо враховувати контекстуальні особливості кожної країни при аналізі її правової культури і ставлення до справедливості [109].

Порівняти принципи справедливості в сучасній системі правосуддя з системою інквізиції дозволяє краще зрозуміти еволюцію правових цінностей та захисту прав людини. Сучасна система правосуддя ґрунтується на принципах, які передбачають презумпцію невинності та недоторканість особи, що включає право на справедливий суд та гарантії чіткого та справедливого судочинства.

Презумпція невинності є ключовим принципом сучасної правової системи, який передбачає, що кожна особа вважається невинною, поки її вину не буде доведено в судовому порядку. Цей принцип гарантує захист прав особи від неправомірних арештів та утисків. Наприклад, у судовій практиці країн, що дотримуються принципів правової держави, підозрюваній надається право на захист та можливість відповідати на звинувачення.

Недоторканість особи передбачає, що ніхто не може бути підданий арешту чи затримці без законних підстав, а також безпідставному втручанню в особисте життя чи свободу. Цей принцип гарантує захист особистої свободи та недопущення зловживань з боку влади. Наприклад, у сучасних правових системах правоохоронні органи повинні дотримуватися строгих процедур для затримання та арешту підозрюваних, щоб уникнути порушень їхніх прав [81].

У системі інквізиції принципи справедливості мали інший характер. Інквізиція дозволяла арешт і затримку особи лише на підставі підозри в зрєзі, без необхідності доводити вину. Часто інквізитори використовували жорстокі

методи допиту та катування для отримання зізнань, що суперечило ідеї недоторканості особи. Таким чином, система інквізиції не мала таких гарантій прав особи, які забезпечуються сучасними правовими стандартами. Порівнявши принципи справедливості в сучасній системі та інквізиції, можна побачити значну еволюцію від підходів, що передбачали масштабне порушення прав людини, до системи, яка ґрунтується на захисті прав та свобод особи [33, с. 192].

Шляхи гуманізації правосуддя та уникнення жорстокості та порушень прав людини, які були характерні для інквізиційних практик, вимагають комплексного підходу та прийняття ряду заходів на різних рівнях суспільства та законодавства. Перш за все, важливо підтримувати та зміцнювати принципи правової держави та права людини. Це включає в себе забезпечення презумпції невинності, недоторканості особи, права на справедливий суд та заборону тортур. Сучасні правові системи повинні дотримуватися цих принципів у всіх сферах правосуддя, навіть у випадках важких злочинів або терористичних актів [53, с. 79].

Важливо вдосконалювати процедури судових процесів та запроваджувати механізми контролю за діяльністю правоохоронних органів. Це може включати підвищення кваліфікації суддів та прокурорів, розвиток альтернативних методів вирішення конфліктів, таких як посередництво та медіація, а також зміцнення механізмів нагляду за дотриманням прав людини під час проведення розслідувань та судових процесів. Важливо проводити освітню роботу серед громадськості та правоохоронних органів з питань прав людини, толерантності та недопущення жорстокості. Інформування громадськості про їхні права та обов'язки, а також про принципи справедливості, може сприяти зміцненню правозахисного середовища та запобігти порушенням прав людини.

Важливо забезпечити ефективний механізм відшкодування шкоди особам, які стали жертвами неправомірних дій правоохоронних органів або судових помилок. Це може включати в себе компенсації за моральну шкоду, матеріальні витрати та інші форми відшкодування. Наприклад, Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях часто накладає на держави обов'язок виплати компенсацій особам, які постраждали від порушень їхніх прав. Усі ці заходи спрямовані на підвищення рівня гуманізації правосуддя та забезпечення ефективного захисту прав людини в сучасному суспільстві, уникнення жорстокості та порушень правових норм, які були характерні для інквізиційних практик [7, с. 95].

Порівняльний аналіз інквізиційного правосуддя та сучасних правових систем показує значні відмінності в підходах до справедливості, захисту прав людини та принципів правової культури. Сучасні правові системи ґрунтуються на принципах презумпції невинності, недоторканості особи, справедливого судочинства та гарантіях прав людини, у той час як інквізиційна система відзначалася жорстокими методами, відсутністю презумпції невинності та порушеннями прав людини. За останні століття сучасні правові системи зазнали значних змін, спрямованих на гуманізацію правосуддя та забезпечення ефективного захисту прав людини, у той час як викорінення жорстокості та порушень правових норм є однією з основних мет сучасних правозахисних дій.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного історичного огляду інквізиції в контексті середньовічного європейського права було виявлено, що цей інститут виник і розвивався як засіб церковної та світської влади для боротьби з релігійними відхиленнями та збереження єдності віри. Розглянуті різні аспекти інквізиції, включаючи її історичні передумови, процедури та методи судочинства, взаємодію з церковною ієрархією та політичними владами, вплив Реформації та контрреформації, а також наслідки припинення її діяльності, вказують на складний та значний вплив цього інституту на правовий ландшафт середньовічної Європи.

Правові засади та основні принципи інквізиції, відображені у різноманітних історичних джерелах, вказують на велику владу та авторитет інквізиторів, які мали широкі повноваження в усіх аспектах судових процесів, включаючи визначення порядку розслідування, збирання свідчень, винос вироків та покарань, що часто супроводжувалися катуванням та іншими жорстокими методами, а також підтримкою світської влади, що забезпечувала інквізиції стабільність та можливість діяти без перешкод у суспільстві.

Вплив інквізиції на соціокультурний та юридичний ландшафт середньовіччя виявився надзвичайно значущим. Ця інституція, з одного боку, сприяла консолідації влади церкви та утворенню її домінантного статусу, використовуючи жорстокі методи переслідування «єретиків» для підтримки церковної доктрини та контролю над суспільством. З другого боку, вона спричинила суттєві реакції у суспільстві, викликала опозицію та протести, що, в свою чергу, вплинули на розвиток релігійно-політичних процесів і структуру влади. Інквізиція також суттєво вплинула на формування ідеї правосуддя та справедливості, демонструючи як формальну об'єктивність суду, так і численні

порушення основних прав та свобод людини, що мало серйозні наслідки для розвитку правової системи та поглиблення розуміння справедливості в суспільстві.

У середньовічній Європі інквізитори виконували ключову роль у забезпеченні "правової чистоти" суспільства, діючи на підтримку церковної доктрини та підтримуючи владу Папи. Вони проводили розслідування, судили «єретиків», використовували психологічний тиск та катування для отримання зізнань, застосовували суворі покарання та сприяли збереженню церковної дисципліни. Ролі і функції інквізиторів були чітко визначені і керувалися церковними директивами, що забезпечувало їхню впевненість у діях та ефективність у виконанні завдань.

У рамках обговорення процесів судових розслідувань та методів інквізиційного правосуддя в середньовіччі та їх впливу на суспільство, було розглянуто широкий спектр практик, включаючи використання катувань, психологічного тиску, секретних слідчих дій, проведення випробувань віри та застосування суворих покарань для «єретиків». Ці методи судового провадження відображали силу церковної влади та сприяли збереженню церковної доктрини, але також спричиняли серйозне порушення прав людини та справедливості. Сучасний погляд на ці практики вважає їх неприпустимими і визнає як порушення основних принципів правової держави та прав людини.

У ході дослідження юридичних аспектів обвинувачення, захисту та вирішення справ у контексті інквізиційного правосуддя було розглянуто широкий спектр питань, пов'язаних з процедурами судових розслідувань, методами допиту та збору доказів, визначенням покарань та процедурою апеляційних процесів. Нормативними документами та законодавчі акти, що регулювали ці процеси, були булли Пап та канонічні закони. Також були наведені конкретні приклади та деталізовані описи методів інквізиційного

правосуддя, включаючи використання психологічного тиску, катувань, випробувань віри, збір та аналіз доказів, а також процедури апеляційних судових процесів. Дослідження висвітлює складність та суперечливість інквізиційного правосуддя та його вплив на суспільство та правову систему середньовіччя.

Вплив інквізиції на подальший розвиток правових систем був значний і має багатогранні наслідки. Інквізиція відіграла важливу роль у формуванні правових процедур і принципів судової системи, зокрема, щодо обвинувачення, захисту та вирішення справ. Її методи вплинули на розвиток судових процедур, зокрема, стали основою для встановлення стандартів доказової бази та процедур збирання доказів. Інквізиційні принципи також вплинули на визначення прав обвинуваченого та правила захисту, що відобразилося в подальшому розвитку правових систем і встановленні гарантій прав людини та справедливого судочинства. Деякі аспекти інквізиційного правосуддя, такі як використання психологічного тиску або застосування катувань, стали об'єктом критики і спричинили перегляд підходів до визначення справедливого захисту та гарантій прав людини. Інквізиція вплинула на формування юридичної культури і відношення до влади церкви у судовій системі, сприяючи переосмисленню ролі церкви та її впливу на суспільство. Вплив інквізиції на правові системи був складним і багатограним, відображаючи той період історії, коли ці цінності та практики були загальноприйнятими.

Сучасні оцінки інквізиційних практик свідчать про їхню масштабну критику через жорстокість, порушення основних прав людини та принципів справедливості. Використання тортур та примусових зізнань, а також відсутність справедливих судових процедур спричинили осуд інквізиції в сучасному правовому контексті. Негативний досвід інквізиційних методів стимулював розвиток міжнародних стандартів прав людини та справедливого

судочинства, а також призвів до утвердження принципів справедливості та захисту прав обвинувачених у сучасних правових системах. Оцінки інквізиції відображають її вплив на формування правових нормативів та наголошують на необхідності забезпечення захисту прав людини та справедливості в судових процесах.

Порівняльний аналіз інквізиційного правосуддя та сучасних правових систем показує значні відмінності в підходах до справедливості, захисту прав людини та принципів правової культури. Сучасні правові системи ґрунтуються на принципах презумпції невинності, недоторканості особи, справедливого судочинства та гарантіях прав людини, у той час як інквізиційна система відзначалася жорстокими методами, відсутністю презумпції невинності та порушеннями прав людини. За останні століття сучасні правові системи зазнали значних змін, спрямованих на гуманізацію правосуддя та забезпечення ефективного захисту прав людини, у той час як викорінення жорстокості та порушень правових норм є однією з основних цілей сучасних правозахисних дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела

1. Аврелій Августин. Сповідь. Пер. з латини Ю.Мурашка. Київ: Основи, 1996.
2. Bernardo Guidonis. Practica Inquisitionis heretice pravitatis / Bernardo Guidonis. Paris: Alphonse Picard, 1886. 390 p.
3. Bonacursus ex Haeretico Catholicus. Vita Haereticorum quam patefecit Bonacursus, quondam Haereticus, nunc autem Catholicus // Migne J.P. Patrologia Latina. Volumen MPL204. Ab Columna ad Culumnam 0775 – 0792D. URL: http://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/1190-1190,_Bonacursus_Catholicus,_Vita_Haereticorum,_MLT.pdf.
4. Bonacursus ex Haeretico Catholicus. Vita Haereticorum quam patefecit Bonacursus, quondam Haereticus, nunc autem Catholicus // Migne J.P. Patrologia Latina. Volumen MPL204. Ab Columna ad Culumnam 0775 – 0792D. URL: http://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/1190-1190,_Bonacursus_Catholicus,_Vita_Haereticorum,_MLT.pdf.
5. Caesarius of Heisterbach: Medieval Heresies / Caesarius of Heisterbach // The Internet Medieval Sourcebook of the Fordham University Center for Medieval Studies. URL: <http://www.fordham.edu/halsall/source/caesarius-heresies.html>.
6. Corpus documentorum inquisitionis haereticae pravitatis Neerlandicae, 1025-1520, 2 vols., Ghent, 1884-96.
7. Innocent IV. Ad extirpanda. 1252.
8. J.B. Vidal. Annales de St-Louis des Francais, 1905 P. 362.
9. Le livre des sentences de l'inquisiteur Bernard Gui, 1308-1323. Paris, CNRS éd., 2002. 2 vol. 1801 p.

10. Le Registre d'inquisition de Jacques Fournier, évêque de Pamiers (1318-1325) / edite par Jean Duvernoy: 3 tomes – Paris, New York: Mouton Editeur, 1965. 1340 p.
11. L'Inquisition. Ses Origines. Sa Procedure, Paris, 1906.
12. Mirror of Saxon Laws. 1235.
13. Ordonnances des Roys de France, I, 211.
14. Revue de l'histoire des religions, 1901, p. 89.
15. Sacro Arsenale, ovvero Pratica dell Officio della Santa Inquisizione. Bologna, 1665.
16. Sellem bin al-Sheikh Mansur and the Roman Inquisition, 1605.
17. Sext. Decret., 1. V, tit. li.
18. Summa Theol., 2a2ae, q. CXXII, art. 5; q. CI, art. 1.
19. The Malleus Maleficarum and the construction of witchcraft. URL: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/35002/341393.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
20. Treason Act 1708. URL: www.legislation.gov.uk.

Література

21. Арну А. История инквизиции. Перевод: С.Н.Голубов. Спб: Изд-во. “Время” 1926. 317 с.
22. Барро М.В., Томас Торквемада (“Великий Инквизитор”). Его жизнь и деятельность в связи с историей инквизиции. Биографический очерк. СПб. 1893 г. 85 с.
23. Бачинін В. А., Панов М. І. Філософія права : підруч. К., 2012. 472 с.
24. Бедуел Гі. Історія церкви / Пер. з фр. Г.Григорович. Львів: Свічадо, 2000. 370 с.
25. Боднарюк Б.М. Сутність та соціальна база формування орденських чернечих корпорацій Європи у VI-XIII сторіччях. К., 1995. 421 с.

26. Боднарюк Б.М., Васильєв В.В. Розвиток католицьких чернечих орденів XIII-XV ст. та етапи їх впровадження в інфраструктуру феодального ладу. К., 1995. 526 с.
27. Бостан Л. М. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб.: рекомендовано МОН України [2-ге вид., перероб. і доп.]. Київ : Центр навчальної літератури, 2016. 872 с.
28. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн : Навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 730 с.
29. Величина В.М. Очерки истории инквизиции. М., 1906. 304 с.
30. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Харків : ХНУВС, 2020. 544 с
31. Гергей Енё. История папства / Пер. с венг. М.: Республика, 1996. 463 с.
32. Герчанівська П. Е. Аналіз культури в парадигмі теорії систем. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2017. № 1. С. 3–7.
33. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб.: рекомендовано МОН України. Київ : Істина, 2010. 768 с.
34. Григулевич И.Р. Инквизиция - Москва Политиздат, 1976 - с.448
35. Грубінко А. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2010. 392 с
36. Дейвіс Н. Європа. Історія / Пер. з англ. П.Тарашук, О.Коваленко. К.: Основи, 2001.
37. Джуджа О. М., Калиновський В. В. та ін. Історія держави і права зарубіжних країн. Київ: Атіка, 2012. 372 с.
38. Загуменна Ю. О. Органи охорони громадського порядку в державах Стародавнього світу. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях моло-

дих вчених. Матеріали Науково-практичної конференції (5 червня 2010р., м. Харків). Харків : ХНУВС, 2014. С. 196-199.

39. Захарченко П. П. Історія держави та права України. Навчальний посібник. Київ : Університет Україна, 2015. 208 с.

40. Здіорук С. Сповідь Святого Августина і українська духовність // Святий Августин. Сповідь. С. 310-326.

41. Історія держави і права зарубіжних країн / за заг. ред. О. М. Джужи. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Атіка, 2016. 256 с.

42. Історія держави і права зарубіжних країн у схемах / уклад.: С. І. Власенко [та ін.]. Харків : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2017. 35 с.

43. Історія держави і права зарубіжних країн: (Серед. віки та ран. новий час): навчальний посібник / за ред. Б. Й. Тищика. Львів : Світ, 2016. 695 с.

44. Історія держави і права зарубіжних країн: підруч. для студ. свещ. навч. закл.: рекомендовано МОН України / за ред. Л. М. Маймескулова. Харків : Право, 2011. 520 с. 49. Історія держави і права зарубіжних країн: Хрестоматія: навч. посіб. Т. 2. / [ред. В.Д. Гончаренко]. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2012. 716 с.

45. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник. за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки; Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки. Харків : Майдан, 2020. 618 с.

46. Історія держави та права зарубіжних країн: словник-довідник / уклад. Д. Г. Каюк. Дніпропетровськ : Юрид. акад. МВС України, 2013. 180 с.

47. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до європейського Союзу : монографія / за заг. ред. І. В. Яковюка. Київ : Ред. журн. «Право України», 2012. 208 с.

48. Історія європейської цивілізації. Середньовіччя. Варвари. Християни. Мусульмани / За ред. Умберто Еко.
49. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М.О. Рудь: Навч. посібник. К.: Либідь, 2015. 656 с.
50. Керецман Н.П. Історія середніх віків: Навчально-методична розробка для студентів історичного факультету. Ч. 1 (V-XV ст.) Ужгород: Вид-во УжНУ, 2012. 107 с.
51. Керецман Н.П. Навчально-методичні матеріали до курсу «Історія середніх віків» для студентів другого курсу історичного факультету. – Ужгород, Вид-во УжНУ, 1998. 45 с.
52. Керецман Н.П. Середньовічна церква в іменах, термінах і назвах: Глосарій. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2015. 302 с.
53. Керецман Н.П. Середньовічна церква і папство в XIV-XV ст.: Навч. посібник. Ужгород: ТОВ «Рік-У», 2019. с. 168.
54. Керецман Н.П. Церква у середньовічній європейській цивілізації: Робоча навчальна програма курсу. Ужгород: ФОП А.Е.Бреза, 2013. 32 с.
55. Комарова Т. В. Суд Європейського Союзу: розвиток судової системи та практики тлумачення права ЄС: монографія. Харків : Право, 2018. 528 с.
56. Крестовська Н.М., Цвіркун О.Ф. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія-практикум. Харків : Одісей, 2010. 488 с.
57. Крижанівська О.О., Крижанівський О.П. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій: Навч. посібник для студентів. К.: Либідь, 2014. 368 с.
58. Кузнецов В. І. Філософія права. Історія та сучасність : навч. посіб. К., 2013. 382 с.

59. Лисенко О. М., Муравйов В. І., Святун О. В. та ін. Європейське право: право Європейського союзу. У 4-х кн. Кн. 1 : Інституційне право Європейського союзу. Київ : ІнЮре, 2015. 312 с.
60. Литвинов О. Про культурологічний методологічний інструментарій у правознавстві (спроба філософсько-правових міркувань). Право України. 2011. № 8. С. 151–160.
61. Лінч Д. Середньовічна церква. К., 1994.
62. Логвиненко Є. С. Джерела дослідження інституту покарання в праві держав давньосхідних цивілізацій. Правові новели. № 9. С. 34-39.
63. Лозинский С.Г. История папства. 3-е изд. Москва: Изд-во Политической литературы, 1986. 380 с.
64. Лозинский С.Г. История инквизиции в Испании. СПб. Изд-во Брокгауз-Ефрон, 1914. 538 с.
65. Льоренте Х.А. История испанской инквизиции (Том I). [Електронний ресурс]: <http://lib.ru/HISTORY/INKWIZICIA/inquiz.txt>
66. Льоренте Х.А. История испанской инквизиции (Том II). [Електронний ресурс]: <http://lib.ru/HISTORY/INKWIZICIA/inquiz2.txt>
67. Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: навч. посібник; 8-ме вид., доповн. Київ : Атіка; Харків : Право, 2015. 624 с.
68. Мейкок А.Л. История инквизиции. Перевод с английского М.В. Келер. Москва. Изд-во «Олма-Пресс», 2002 г. 383 с.
69. Ольденбург З.; Костер Монсегюра. История альбигойских крестовых походов. СПб: Изд-во: Алетейя, 2001. 416 с.
70. Основи права Європейського Союзу: підручник / за ред. Т. Л. Сиройд. Харків : Право, 2018. 456 с.

71. Осокин Н.А. История альбигойцев и их времени — М: ООО «Издательство АСТ», 2003. — 896 с.
72. Попатенко Ю.Ю. Особливості створення інституту інквізиції в Іспанії / Перспективи розвитку сучасної науки. Київ. 2017. С. 119 – 122.
73. Порівняльне правознавство: підручник / В. Ткаченко, С. Погребняк, Д. Лук'янов. Харків : Право, 2012. 272 с.
74. Право Європейського Союзу: підручник / за ред. Р. А. Петрова. Київ: Істина, 2017. 384 с.
75. Серeda А. М. Історія держави і права зарубіжних країн: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]; Держ. вищ. навч. закл. «Запоріж. нац. ун-т М-ва освіти і науки України». Запоріжжя, 2017. 294 с.
76. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник. Київ : Ін Юре, 2013. 584 с
77. Тетарчук І. В. Європейське право (право Європейського Союзу): навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ : ЦУЛ, 2016. 158 с.
78. Тихоненков Д.А. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посібник. Харків : Право, 2017. 246 с.
79. Тищик Б. Й. Історія держави і права країн Стародавнього світу : навч. посіб. Львів : Світ, 2011. 384 с.
80. Трофанчук Г. І. Історія держави і права зарубіжних країн. Підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 448 с.
81. Устименко О. С., Войціховський А. В. Тенденції застосування рішень Європейського суду з прав людини. Urgent problems of law on the modern stage of statehood development: Conference proceedings, October 20-21, 2017. Lublin : Izdevnieciba «Baltija Publishing». Р. 240-243.

82. Хома Н. М. Історія держави і права зарубіжних країн : навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти. 3-тє вид., стер. Львів : Новий Світ -2000, 2018. 480 с.
83. Хома П. Історія держави і права зарубіжних країн: навчальний посібник. Київ: Каравела, 2015. 480 с.
84. Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн У 2 т. Т. 1. / за ред. В. Д. Гончаренка. Київ : Ін Юре, 1998. 504 с.
85. Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн. У 2 т. Т. 2 / За ред. В. Д. Гончаренка. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2012. 716 с.
86. Ягунов Д. В. Сучасні політичні інститути та процеси. Вісник ДонНУ імені Василя Стуса, Сер.: Політичні науки. 2020. С. 58-96.
87. Amnesty poll finds 29% say torture can be justified. Stop Torture Global Survey. Amnesty International, 2014. URL: www.bbc.com/news/uk-27387040.
88. Beaumont D. The Spanish Inquisition: Debunking the Legends. URL: www.strangenotions.com/spanishinquisition.
89. Chilton A., Versteeg M. International Law, Constitutional Law, and Public Support for Torture. Research and Politics, January-March 2016. P. 1-9.
90. Dedieu J.-P. The Spanish Inquisition. Current Research in Perspective. Rome, 2008. P. 51-69.
91. European Parliament resolution of 11 February 2015 on the US Senate report on the use of torture by the CIA (2014/2997(RSP))
92. Finnis J. Natural Law and Natural Rights. Oxford, 1980.
93. For a torture-free world: Council reinforces EU policy towards third countries on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment. URL: www.consilium.europa.eu.
94. Fuller L. L. Human Purpose and Natural Law // The Journal of Philosophy. 1956. Vol. 53. No. 22

95. Fuller L. L. *The Morality of Law*. Yale University Press, 1969.
96. Greer S. Is the Prohibition against Torture, Cruel, Inhuman and Degrading Treatment Really 'Absolute' in International Human Rights Law? *Human Rights Law Review*, 2015. 15. P. 7-37.
97. Henningsen, Gustav. *The Database of the Spanish Inquisition. The relaciones de causas project revisited* // Heinz Mohnhaupt, Dieter Simon, *Vorträge zur Justizforschung*. Vittorio Klostermann, 1992, pp. 43–85.
98. Historians say Inquisition wasn't that bad. URL: www.theguardian.com/world/2004/jun/16/.
99. Kamen, Henry. *Inquisition and Society in Spain* /2nd ed. Yale University Press, 1985.
100. Kamen, Henry. *The Spanish Inquisition*. 1965.
101. Kamen, Henry. *The Spanish Inquisition: a Historical Revision* / 2nd ed. Yale University Press, 1998.
102. Kamen, Henry. *The Spanish Inquisition: a Historical Revision* / 3rd ed. Yale University Press, 2004.
103. Kamen, Henry. *The Spanish Inquisition: a Historical Revision* / 4th ed. Yale University Press, 2014.
104. Lea H. *A History of the Inquisition of the Middle Ages. In Three Volumes. Vol. II*. New York: Harper & Brothers, Franklin Square, 1888. 587 p.
105. Levack, Brian P. *The Witch Hunt in Early Modern Europe* (2nd edition). London and New York: Longman, 1995.
106. McCoy A. *Torture and Impunity. The U.S. Doctrine of Coercive Interrogation*. Madison: The University of Wisconsin Press, 2012. 401 p.
107. Monter, W. *Frontiers of Heresy: The Spanish Inquisition from the Basque Lands to Sicily*, Cambridge University Press, 1990 (2013).

108. O'Mara S. Why Torture Doesn't Work. The Neuroscience of Interrogation. Cambridge, Massachusetts; London, England, 2015. 322 p.
109. Peters E. Inquisition. Berkeley: University of California Press, 1989.
110. Rawls J. The Law of Peoples. With 'The Idea of Public Reason Revisited'. Harvard University Press, 1999..
111. Reasons Why Torture Does Not Work and Can Never Be Justified. URL: www.humanrightscareers.com/issues/reasons-why-tortre-does-not-work.
112. Schiemann J. Does Torture Work? Oxford University Press, 2016. 311 p., P. 32.
113. Tainted by Torture. Examining the Use of Torture Evidence. A report by Fair Trials and REDRESS, May 2018. 75 p.
114. Torture in Europe: The Law and Practice. Regional Conference Report. London: Redress Trust, September 2012. 44 p.
115. Torture in UK law. URL: www.justice.org.uk/torture-uk-law/.

РЕЗЮМЕ

У даній роботі проведено дослідження інквізиції та її впливу на правові системи, розглянуто походження, розвиток інквізиції в контексті середньовічного європейського права, висвітлено правові засади, принципи та соціокультурний вплив цієї системи. Окрему увагу приділено ролі інквізиторів, процесам судових розслідувань та методам інквізиційного правосуддя, а також юридичним аспектам обвинувачення, захисту та вирішення справ у середньовіччі. У третьому розділі роботи розглянуто вплив інквізиції на подальший розвиток правових систем, сучасні оцінки інквізиційних практик та їх віддзеркалення у правових нормативах, а також проведено порівняльний аналіз інквізиційного правосуддя та правових систем сучасності. Робота містить важливий аналіз історичного, соціокультурного та юридичного аспектів інквізиції, а також надає погляд на сучасні тенденції у розвитку правових систем з урахуванням спадщини інквізиційних практик.

RESUME

This study examines the inquisition and its impact on legal systems, tracing the origin and development of the inquisition in the context of medieval European law, elucidating the legal principles, principles, and socio-cultural influence of this system. Special attention is given to the role of inquisitors, processes of judicial investigations, methods of inquisitorial justice, as well as the legal aspects of accusation, defense, and case resolution in the Middle Ages. In the third chapter of the work, the influence of the inquisition on the further development of legal systems is considered, along with contemporary assessments of inquisitorial practices and their reflection in legal norms, as well as a comparative analysis of inquisitorial justice and modern legal systems. The study provides an important analysis of the historical, socio-cultural, and legal aspects of the inquisition, offering insights into contemporary trends in the development of legal systems with consideration of the legacy of inquisitorial practices.